

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ГЛИНСЬКИЙ НАЗАР ЮРІЙОВИЧ

УДК: 330.34:338.242[332.12:339.138](043.5)

**Ринковий інструментарій формування та реалізації стратегій розвитку
слабоурбанізованих територій в умовах трансформації національного
господарства**

Спеціальність: 08.00.03 - Економіка та управління національним господарством

РЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

ЛЬВІВ – 2022

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі маркетингу і логістики Національного університету «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
КРИКАВСЬКИЙ ЄВГЕН ВАСИЛЬОВИЧ,
Національний університет «Львівська політехніка»,
завідувач кафедри маркетингу і логістики

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ІЛЯШ ОЛЬГА ІГОРІВНА,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського»,
професор кафедри економічної кібернетики

доктор економічних наук, професор
БЯЛКОВСЬКА ОКСАНА АНТОНІВНА,
Заклад вищої освіти «Подільський державний
університет»,
проректор з навчальної, науково-інноваційної та
міжнародної діяльності

доктор економічних наук, професор
ГОТРА ВІКТОРІЯ ВІКТОРІВНА,
Ужгородський національний університет,
професор кафедри економіки і підприємництва

Захист відбудеться “15” грудня 2022 р. о 15⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.03 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12, 4-й корпус, ауд. 209-А).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1).

Реферат розісланий “14” листопада 2022 р.

Учений секретар
Спеціалізованої вченої ради
Д 35.052.03

д.е.н., професор А.С. Завербний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Дослідження новоутворених адміністративно-територіальних одиниць базового рівня (територіальних громад) в умовах сьогодення набуває додаткової актуальності, оскільки територіальні громади не тільки зберігають, але і продовжують накопичувати економічний, демографічний, фінансовий, культурний і інтелектуальний потенціал суспільства. Якісні зміни, що відбуваються у світі останніми роками на глобальному рівні та реакції-відповіді на них на інших ієрархічних рівнях, зумовили необхідність переосмислення традиційних підходів і пошуку нових прикладних знань про проблеми трансформації господарської системи країни у муніципальному розрізі, у тому числі на рівні малих територіальних громад з переважно сільським населенням та господарською спеціалізацією, в якій переважає агропромисловий сектор економіки.

Особливу наукову значущість в період трансформації господарської системи України, перехід її у нову фазу розвитку ринкових відносин представляє аналіз управління розвитком вищеописаних територій, які складають більше половини територіальних громад країни. Такий аналіз повинен враховувати необхідність своєчасної переорієнтації цілей місцевого самоврядування у сфері розвитку територіальних одиниць базового рівня із стратегічної реституції на стратегію стимулювання місцевого розвитку на базі реалізації моделей, котрі базуються на інтенсифікації використання ними власних ресурсів і можливостей з урахуванням їх специфіки та бажань мешканців.

Проте в сучасній планово-прогнозній, проєктній і стратегічній документації обґрунтовуються переважно такі стратегії розвитку територіальних громад, які узагальнено можна назвати «традиційними». Вони зазвичай орієнтовані на моделі розвитку, котрі передбачають переважаюче залучення ресурсів для місцевого розвитку ззовні, а таких ресурсів катастрофічно не вистачає. В результаті плани просторового розвитку, стратегії їх соціально-економічного розвитку та інші програмні планувальні документи залишаються нереалізованими через брак відповідних ресурсів. Крім того, така ситуація значною мірою пояснюється відсутністю досвіду розробки документації, яка була б орієнтована на стратегію стимулювання саморозвитку територіальних громад, низьким рівнем імплементації ринкової інструментарію в процес формування та реалізації слабоурбанізованих територій.

Проблематика розвитку територій, господарських трансформацій розглядається в працях багатьох українських та зарубіжних авторів: Е.Дж. Блейклі, М. Габреля, З. Герасимчук, Р. Доманського, В. Кравціва, Є. Крикавського, О. Кузьміна, А. Штандо, Н. Станасюк, Л. Мельник, О. Карого, З. Юринець, У. Садової, Л. Семів, С. Писаренко, А. Завербного, В. Мікловди, Ю. Стадницького, Р. Броля, А. Ткачука. Проте, при цьому недостатньо враховувалися особливості розвитку малих територіальних одиниць базового рівня, які мають незначну ресурсну базу для свого розвитку, однак дають можливість своїм мешканцям безпосередньо вплинути на цей розвиток. Практичні аспекти методики формування та реалізації стратегій розвитку на місцевому рівні розглянуто в працях А. Ткачука, П. Мавка, О. Карого, О. Іляш, Я. Варди, В. Готри, Г. Дробенка, Я. Квятковського, Р. Ларіної, В. Нудельмана,

В. Пархоменка, І. Санжаровського, Л. Шевчук, С. Шульц. Однак у практичних посібниках зазначених авторів недостатньо обґрунтовано доцільність використання запропонованих ними технологій стратегічного планування розвитку міста та можливостей застосування ринкового інструментарію в цьому процесі. Теоретичні аспекти стратегічного планування розвитку територій у своїх публікаціях розглядають Д. Брайсон, О. Бялковська, А. Газарян, В. Євдокименко, О. Карлова, Ф. Котлер, А. Новорул, М. Окландер, Ю. Шаров, проте в цих працях не розглядаються всі аспекти обмежень ресурсного потенціалу (в тому числі спеціалізованих знань і навичок), якими диспонують малі територіальні громади – обмежень, які суттєво впливають на якість процесу формування та реалізації стратегій їхнього розвитку.

Таким чином, нерозв'язані проблеми розвитку малих територіальних громад, які з плином часу нарастають і загострюються, актуалізують необхідність їх дослідження, викликають потребу аргументації теоретичних положень механізму формування та реалізації стратегій розвитку в умовах трансформації національного господарства, розгляду відомих у цій сфері альтернатив і формування на цій основі власної методології, яку можна би було адаптувати до можливостей і потреб конкретної громади.

Сказане не тільки засвідчує актуальність всебічного вивчення розвитку територіальних громад з переважаючою часткою сільського населення, але й виступає аргументованим підґрунтям щодо вибору автором теми цього дисертаційного дослідження.

Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами Університету та кафедри. Робота виконана відповідно до постанови КМУ № 942-2011-п «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2021 року», наукового напрямку кафедри «Сучасні підходи маркетингового забезпечення розвитку соціальних та економічних систем» (номер державної реєстрації: 0118U007357): особистий внесок автора полягає у формуванні принципів управління органом місцевого самоврядування в частині розроблення пропозиції щодо комплексу професійних компетенцій фахівця з економічного розвитку та організаційної структури управління маркетинговою діяльністю територіальної громади шляхом запровадження координаційного центру прийняття рішень в економічній сфері і розроблення методичних підходів до його функціонування та розміщення; дослідницького проєкту на тему «Інформаційна асиметрія у взаємодії між органами місцевого самоврядування та сільським населенням: аналіз причин та шляхів їх подолання» (Договір № ІВ21-012 від 17.12.2021 р.), який реалізується в рамках госпдоговірної НДР № 867: особистий внесок автора полягає у представленні кращих практик органів місцевого самоврядування у сфері реалізації комунікаційної політики.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретичних засад ринкового інструментарію формування та реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій, направлених на підвищення якості життя їх мешканців та наукове обґрунтування методичних підходів до розробки і реалізації стратегій розвитку цих територій в умовах трансформації національного господарства.

Для досягнення мети в роботі поставлені та виконані такі основні завдання:

- охарактеризувати особливості слабоурбанізованих територій, які повинні бути враховані при формуванні стратегій їхнього розвитку;
- уточнити понятійно-термінологічний апарат у сфері управління місцевим розвитком;
- охарактеризувати нові явища у розвитку слабоурбанізованих територій, які мають бути враховані при формуванні та реалізації стратегій їх розвитку;
- удосконалити модель прийняття інвестором рішення щодо вибору місця розташування підприємства;
- розвинути характеристики території, які є складовими мультикритеріального вибору інвестором місця розташування підприємства;
- обґрунтувати роль та місце ринкової концепції у формуванні та реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій;
- удосконалити методичні підходи до аналізу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища слабоурбанізованих територій;
- удосконалити методичні засади до ідентифікації критеріїв позиціонування територіальних громад, за допомогою яких проводиться класифікація цільових аудиторій впливу;
- розробити модель пріоритетизації завдань стратегій розвитку слабоурбанізованих територій та обґрунтування сценаріїв їхнього розвитку;
- розробити новий організаційно-методичний підхід до реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій;
- удосконалити принципи управління органом місцевого самоврядування з позиції розроблення рекомендацій щодо застосування ринкового інструментарію в процесі реалізації стратегії розвитку слабоурбанізованих територій.

Об'єктом дослідження в дисертаційній роботі є процес економічного розвитку слабоурбанізованих територій.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні засади імплементації ринкового інструментарію при формуванні та реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій в умовах трансформації національного господарства.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення загальних економічних теорій, загальних теорій розвитку, теорій соціального, просторового, культурного, сталого та інноваційного розвитку та теорій територіального маркетингу. Для досягнення поставленої мети в роботі використано методи: системний – для обґрунтування концепції місцевого розвитку (підр. 1.1), визначення взаємодоповнюваності теорій маркетингу та стратегічного управління (підр. 1.3), формулювання системи пріоритетності реалізації проєктів та завдань стратегій розвитку слабоурбанізованих територій (підр. 5.2), розробки системи управління місцевим економічним розвитком слабоурбанізованої території (підр. 5.4); методи аналізу і синтезу – з метою ідентифікації характеристик, до яких належить слабоурбанізована територія (підр. 1.2), виявлення особливостей стратегій місцевого розвитку (підр. 4.1), дослідження рівня імплементації ринкових принципів управління розвитком слабоурбанізованих територій в Україні (підр. 4.2),

дослідження ролі місцевого самоврядування на слабоурбанізованих територіях у стимулюванні місцевого економічного розвитку в сучасних умовах (підр. 5.3); компаративний аналіз – для порівняння методик опрацювання стратегій місцевого розвитку (підр. 4.1), практики позиціонування слабоурбанізованих територій (підр. 4.3), виявлення відмінностей у ресурсному забезпеченні розвитку малих територіальних громад та великих міст-центрів агломерацій (підр. 3.2), ідентифікації процесів деаграризації слабоурбанізованих територій (підр. 4.2); статистичний аналіз – для аналізу зміни показників розвитку територіальних громад (розділи 2-4); теоретичного узагальнення – для визначення сутності понять «конгруентність слабоурбанізованої території» (підр. 1.1), «місцевий розвиток» (підр. 1.2), «маркетинговий інструментарій управління місцевим розвитком» (підр. 1.3); експертних оцінок – визначення можливостей міжмуніципальної співпраці в рамках агломераційного утворення (підр. 3.2), формулювання передумов місцевого розвитку (підр. 4.4), для дослідження потрібності ринкового інструментарію в процесі опрацювання та реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій (підр. 2.2), доцільності використання ринкових інструментів та інструментів стратегічного планування для управління розвитком слабоурбанізованої території в умовах трансформації національного господарства (підр. 2.3), дослідження управлінської практики органів місцевого самоврядування в частині імплементації ними ринкових принципів управління стратегічним розвитком слабоурбанізованих територій (підр. 5.4), виявлення головних причин труднощів у реалізації стратегій розвитку (підр. 5.4); спостережень – для оцінки перебігу роботи над організацією міжмуніципальної співпраці (підр. 3.3); морфологічний аналіз – для уточнення понятійно-категорійного апарату за проблемою (усі розділи дисертації); графічний – для наочного подання теоретичного і методичного матеріалу дисертації.

Як джерело інформації були використані законодавчі документи України, стратегічні плани та стратегії розвитку міст України, Республіки Польща та статистичні дані України, ЄС, ОЕСР та ООН, результати власних досліджень автора щодо стану та тенденцій економічного розвитку слабоурбанізованих територій.

Наукова новизна результатів дослідження. У дисертаційній роботі розроблений і обґрунтований новий напрямок теоретико-методологічних досліджень розвитку слабоурбанізованих територій, який ґрунтується на міждисциплінарному підході, розвиненому понятійно-термінологічному апараті, селективно сформованому теоретичному підґрунті, запропонованій новій системі принципів і обґрунтованих ринкових моделях реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій при врахуванні ринкової парадигми та стратегічного управління ними, придатних для практичного втілення теоретичних обґрунтувань за допомогою розроблення і реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій, спрямованих на зростання конкурентоспроможності територій, підвищення якості життя їхніх мешканців.

Наукова новизна одержаних результатів у процесі виконання дисертаційної роботи полягає у такому:

вперше:

- розроблено концептуальний підхід до реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій, який передбачає підвищення рівня їхньої

конгруентності - рівня комплементарності діяльності та спільності інтересів внутрішніх зацікавлених сторін, які детермінують сталий в часі та зрівноважений за економічною, соціальною та екологічною сферами розвиток території, що дає змогу забезпечити комплексний підхід до розвитку слабоурбанізованих територій в умовах трансформації національного господарства, сприяє генеруванню синергізму, джерелом якого є спланованість та скоординованість дій місцевих економічних агентів в рамках та реалізації стратегій місцевого розвитку;

- розроблено модель визначення сценаріїв розвитку слабоурбанізованих територій, яка, на підставі часової пріоритетності реалізації проєктів місцевого розвитку, дозволяє сформулювати інформаційне підґрунтя для обрання однієї із сформульованих альтернатив;

- обґрунтовано комплементарність ринкової концепції та концепції стратегічного управління місцевим розвитком, які базуються на сучасній парадигмі розвитку відкритих соціально-економічних мезосистем, тобто на системі понять та ідей, які детермінують дії та рішення внутрішніх та зовнішніх по відношенню до території економічних агентів в межах дихотомії цілей соціального та економічного характеру місцевого розвитку в конкурентному середовищі, що уможлиблює взаємоузгодження напрямків сталого в часі розвитку території та концентрації ресурсів на визначених на підставі громадського консенсусу пріоритетах;

удосконалено:

- метод ранжування чинників внутрішнього та зовнішнього середовища слабоурбанізованих територій за допомогою модифікації матриці перехресного аналізу сильних і слабких сторін, можливостей та загроз, ідентифікованих в процесі формування та реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій в умовах трансформації національного господарства, що, на відміну від існуючих, полегшує вступний аналітичний етап стратегічного планування з подальшою ідентифікацією пріоритетів місцевого розвитку;

- модель процесу вибору місця для реалізації інвестиційного проєкту, яка, на відміну від існуючих, детермінується комплексом внутрішніх обмежень, таких як фінансові, організаційні, соціальні та виробничі, що дозволить зацікавленим в місцевому розвитку інституціям формувати дієвий механізм впливу на це рішення з кінцевою метою залучення інвестицій в місцеву економіку;

- комплексну характеристику слабоурбанізованих територій в частині перцепції їх як об'єкту стратегічного управління, що, на відміну від існуючих підходів, уможлиблює пристосування процесу формування та реалізації стратегій розвитку до умов їх реалізації, які описуються специфікою об'єкту планування та трансформаційними процесами, що відбуваються у національному господарстві;

- інструментарій ідентифікації критеріїв позиціонування територіальних громад, за допомогою якого, на відміну від існуючих підходів, уможлиблюється сепарація цільових аудиторій впливу, в увазі яких зацікавлені громади та співвіднесення власних точок позиціонування з конкуруючими позиціями інших територіальних громад по відношенню до цих аудиторій впливу;

- сукупність характеристик території як місця потенційного розташування підприємства, які беруться до уваги інвестором при прийнятті кінцевого рішення про реалізацію інвестиційного проєкту. На відміну від існуючих підходів до формування

комплексу цих характеристик, подано особливості території, їх перелік розширено за рахунок м'яких характеристик, які важко піддаються квантифікації однак є важливими складовими мультекритеріальної моделі вибору інвестором місця розташування проекту та передбачають суб'єктність місцевої влади по їх формуванню;

отримали подальшого розвитку:

- понятійно-термінологічний апарат у сфері місцевого розвитку, зокрема уточнено зміст понять «місцевий розвиток», «маркетинговий інструментарій управління місцевим розвитком», «бачення розвитку територіальної громади», «клієнт території», що, на відміну від існуючих підходів до формулювання цих понять, дало змогу доповнити етимологічно-семантичну складову теоретико-методологічної бази стратегічного управління місцевим розвитком через призму трансформації національного господарства;

- характеристика явищ та процесів, які супроводжують розвиток слабоурбанізованих територій в умовах трансформації національного господарства та змістовним вираженням яких, на відміну від існуючих підходів до формулювання цих характеристик, є деаграризація економічної бази цих територій. Це дає змогу застосувати проактивні дії з боку місцевої влади щодо обмеженого впливу на темпи та напрямки процесів місцевого розвитку;

- принципи управління органом місцевого самоврядування з позиції авторської розробки комплексу професійних компетенцій фахівця з економічного розвитку та організаційної структури управління маркетинговою діяльністю територіальної громади шляхом запровадження координаційного центру прийняття рішень в економічній сфері і розроблення методичних підходів до його функціонування, що, на відміну від існуючих підходів до організування діяльності місцевого самоврядування, дає змогу підвищити інтегральність його дій та релевантність до умов трансформації національного господарства рішень, які ним приймаються в контексті стимулювання місцевого економічного розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення та висновки, викладені в дисертації, можуть бути покладені в основу вирішення методологічних і практичних проблем імплементації ринкового інструментарію при формуванні та реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій в Україні. Вони призначені для використання при розробці стратегій розвитку територіальних громад та механізмів впровадження і актуалізації цих планів у сучасних умовах функціонування органів місцевого самоврядування в Україні.

Сформовані у дисертації методичні підходи до стратегічного планування місцевого розвитку, якісної оцінки стану територіальних громад на основі первинної інформації; методи формулювання бачення, стратегічних та операційних цілей, завдань; ранжування завдань стратегічного плану впроваджені при розробці стратегій сталого розвитку Заводської територіальної громади (довідка Заводської селищної ради від 05.04.2022 р.), Нижньовербізької територіальної громади (довідка Нижньовербізької селищної ради від 07.04.2022 р.), Глибоцької територіальної громади (довідка Глибоцької селищної ради № 03/211 від 26.03.2021 р.), Красносільської територіальної громади (довідка Красносільської сільської ради № 05-11/2083 від 25.08.2022 р.), Маловисківської територіальної громади (довідка

Маловисківської міської ради № 15/5-818 від 22.08.2022 р.), Городнянської територіальної громади (довідка Городнянської міської ради № 3/14-06-2509 від 14.06.2022 р.), Слобожанської територіальної громада (довідка Слобожанської селищної ради № 03-07/10/70 від 17.08.2022 р.), при координації співпраці господарюючих суб'єктів та органів місцевого самоврядування (довідка Львівської обласної державної адміністрації № 1-52/815 від 23.09.2022 р.), а також в практичній роботі ГО «Західноукраїнський регіональний навчальний центр» при розробці стратегії розвитку м. Володимир-Волинський (довідка від 10.03.2022 р.) та Малопольського інституту територіального самоврядування та адміністрації (Краків, Польща; довідка від 23.03.2022 р.)

Основні теоретико-методологічні та методичні результати дисертаційної роботи впроваджені в навчальний процес Національного університету "Львівська політехніка" при викладанні та методичному забезпеченні дисциплін «Маркетинговий менеджмент», «Стратегічний маркетинг та стратегічний менеджмент», «Дослідницький семінар у маркетингу» та «Спецкурс з наукових досліджень спеціальності».

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використані лише ті ідеї, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення дисертаційної роботи доповідалися і обговорювалися на конференціях: XXI міжнародна науково-практична конференція «Маркетинг та брендинг територій: проблеми регіонального розвитку» (Луцьк, 2012), III Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція "Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи" (Харків, 2012), Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (Харків, 2012), Міжнародна науково-практична конференція "Маркетинг в Україні" (Київ, 2012), Міжнародна науково-практична конференція "Маркетинг та логістика в системі менеджменту" (Київ, 2012, 2016, 2018, 2020), Міжнародна науково-практична конференція " Журналістика та реклама: вектори взаємодії" (Київ, 2021, 2022), Міжнародна конференція з прикладних наук " Contemporary issues in ecomomy" (Торунь, Польща, 2019), Міжнародна конференція «Маркетинг в процесі інтернаціоналізації ринку» (Люблін, Польща, 2015), на наукових семінарах кафедри маркетингу і логістики впродовж 2015-2021 років.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковані автором у 44 наукових працях загальним обсягом, зокрема, 3 статті у виданнях, що індексуються в наукометричних базах даних Scopus/Web of Science, 1 одноосібна та 2 колективні монографії, 23 статті в фахових наукових виданнях (з них 7 одноосібно), 10 публікацій у матеріалах конференцій та 5 публікації в наукових періодичних виданнях інших держав. Загальний обсяг публікацій становить 41,2 друк. арк., з яких особисто автору належить 36,5 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст дисертації викладено на 361 сторінці тексту. Робота містить 30 таблиць, 53 рисунки,

а також 18 додатків на 41 сторінці. Список використаних джерел включає 442 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі **“Теоретичні засади імплементації ринкового інструментарію в управління розвитком слабоурбанізованих територій”** визначено, що зміни, які відбулися, призвели до перегляду деякими вченими наукових концепцій, які домінували в економічних науках до 1980-х років. Необхідність переформулювати існуючі погляди виникла через неможливість пояснити на основі попередніх концепцій і доктрин нові тенденції просторового розвитку. Критика стосувалась, зокрема, методів розвитку, які різними вченими обґрунтовувались на базі ідеї побудови відносин на осі центр-периферія та так званої «внутрішньої колонізації», згідно з якою багаті регіони, великі промислові та наукові центри домінують над прилеглими/сусідніми територіями, котрі є суттєво менш розвинуті. Такий підхід стимулював внутрішню міграцію: люди, народжені в менш індустріально розвинутих регіонах, були змушені покинути свої околиці в пошуках роботи. Критика такої моделі розвитку стосувалась пошуку альтернативи – більш гармонійного територіально розвитку та меншого підпорядкування єдиному центру.

Дискусія та прийняті рішення слід спрямовувати на збільшення місцевої автономії, яка виявлялася у свободі вибору проєктів розвитку та засобів реалізації цих проєктів. Під «місцевим» розуміли певним чином окреслений історичний, економічний та соціальний, культурно-символічний простір, який диспонує власною динамікою розвитку.

Перевизначення факторів розвитку супроводжується зростанням інтересу до місцевого та регіонального виміру розвитку, який стає фундаментальним масштабом організації соціально-економічного життя. З одного боку, місцеві/регіональні ресурси та механізми стають ключем до розуміння сучасного характеру процесів економічного розвитку, а з іншого боку, місцева/ регіональна площа є базовою шкалою для стратегічного управління розвитком.

Проілюстровано, що поняття регіонального розвитку та регіону переосмислюються на користь виміру територіальності, яку не слід сприймати виключно як механічну заміну понять. У класичних економічних теоріях простір, територія відігравали роль другорядного чинника та/або статичного місця для розміщення суб'єктів господарювання, ведення господарської діяльності. Територія сприймалася переважно як фізичний простір, визначений через призму розташування ресурсів, витрат на ведення бізнесу, розміщення робочої сили чи транспортних витрат, пов'язаних з фізичним подоланням цього простору. Визначено, що слід принципово іншим чином трактувати простору/території в процесах розвитку. Територія визначається через призму відносин і діяльності місцевих економічних агентів, а також соціального та інституційного капіталу. І в такому трактуванні територія є джерелом багатьох нематеріальних ресурсів, таких як: інформація, знання, інновації. Це місце, де створюються ресурси та можливості розвитку суб'єктів.

Базуючись на вищесказаному, запропоновано виокремити чотири основні напрямки опису території як об'єкту управління: географічний, інституційний, соціальний та контекстуальний (рис. 1). Такий концептуальний погляд передбачає застосування ринкового інструментарію формування та реалізації стратегій із врахуванням специфіки управлінської практики, притаманної публічному управлінню на базовому рівні адміністративно-територіального устрою.

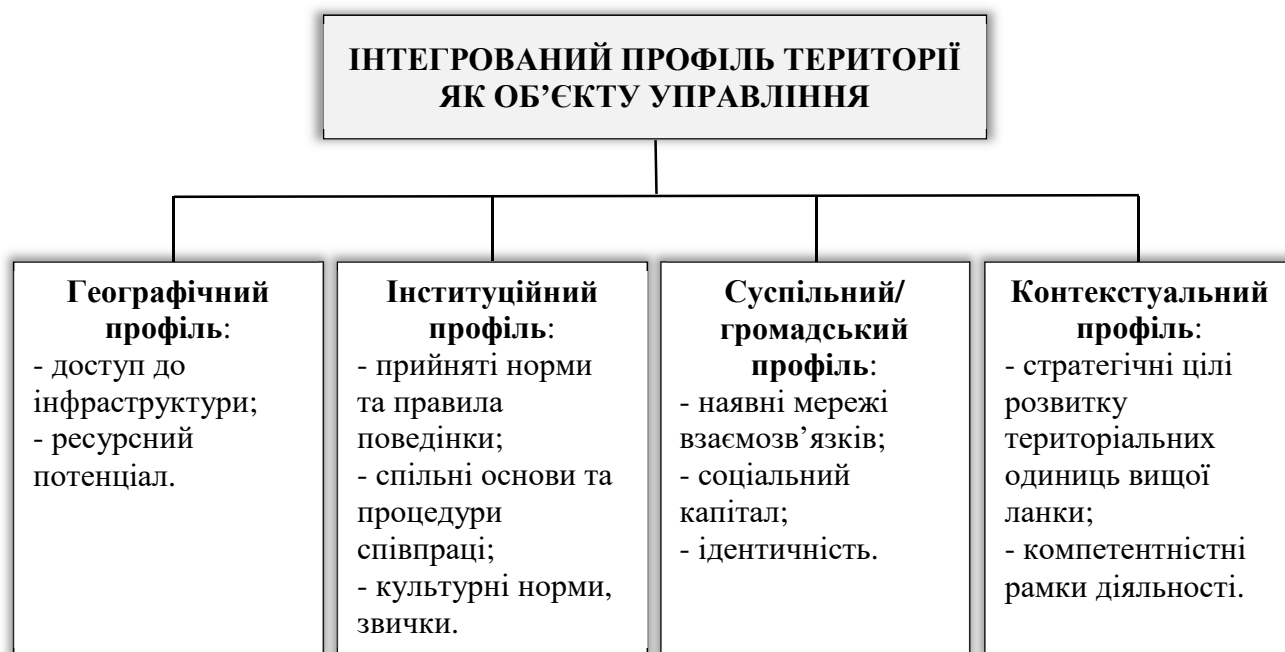

Рис. 1. Характеристика території як об'єкту управління

Примітка: розроблено автором

Географічний профіль території детермінується її розташуванням та доступом до наявних на ній та поблизу ресурсів, які можуть бути використані в економічних цілях, доступом до виробничої та соціальної інфраструктури. Суспільний/громадський вимір парадигми територіального розвитку описує феномен інтеграції процесів розвитку, який називають суспільною/громадською основою економічної діяльності. Інституційний профіль відображає те, яким чином певна територія є організованою та як виглядає спосіб координації поведінки економічних агентів, які на ній існують. Контекстуальний профіль території продиктований її іманентною інтегрованістю в процеси, що відбуваються на регіональному, державному та міжнародному рівнях. Тому, поряд з унікальними характеристиками, визначеними в рамках описаних вище профілів території, - характеристиками, які визначають її як відокремлений об'єкт управління, важливою є узгодженість пріоритетів розвитку такої території із відповідним соціально-економічним контекстом зовнішнього середовища, частиною якого вона є.

Доведено, що розвиток механізації сільського та лісового господарства, покращення транспортної доступності різних населених пунктів та розвиток туризму сприяють зменшенню зайнятості у несільськогосподарських секторах, особливо на територіях, розташованих неподалік від великих міст, важливих туристичних осередків чи транспортних вузлів. Опосередковано це також призводить до стирання

умовних кордонів між міським та сільським (у традиційному розумінні змісту цього слова) стилях життя.

Показано, що сільське та лісове господарство, мисливство та рибальство, які раніше були основою функціонування сіл, відсуваються на другий план. Просторові перетворення пов'язані з консолідацією земель та з укрупненням неподільних земельних ділянок. Ці зміни дозволили підвищити просторову організацію території та більш ефективно використовувати наявні земельні ресурси. Таким чином визначено, що відбувається поступова гомогенізація умов життєдіяльності сільських та міських територій, що, разом із поступовою диверсифікацією місцевої економічної бази перших зумовлює стирання кордонів, на яких базується дихотомія «село-місто».

З огляду на вищесказане, обґрунтовано виокремлення на базовому рівні типу територій, який відображатиме специфіку соціально-економічних трансформацій, які відбуваються на сільських теренах та теренах, розташованих навколо невеликих міст та селищ міського типу. Таким типом є слабоурбанізовані території, які визначаємо як адміністративно-територіальні утворення базового рівня з переважаючою часткою сільського населення та господарською спеціалізацією, в якій агропромисловий сектор становить вагомую частку місцевої економічної бази, об'єднані спільними економічними та соціальними інтересами розвитку. В українських реаліях ці території де-факто вперше отримали суб'єктність в місцевому управлінні.

Виявлено, що широке застосування поняття «розвиток» у науковій літературі, по відношенню до постановки практичних завдань дає вагоме підґрунтя до його трактувань. Сама категорія «розвиток» - без будь-якої додаткових уточнюючих його характеристик, таких як «місцевий», «економічний», «соціальний», «інфраструктурний» в незалежності від того, чи важливими є аспекти змісту цього поняття, територіального виміру чи способів його квантифікації, є важким до формулювання. Ситуація ускладнюється також тим, що розвиток може виражатися як через показники економічного зростання, так і соціальні, демографічні та інші показники; може бути описуватись як якісними, так і кількісними параметрами; містити як суб'єктивні (такі, що базуються на думці опитуваних) так і об'єктивні (містять звітні, статистичні дані) дані.

На підставі аналізу тематичних наукових джерел стверджуємо, що поняття місцевого розвитку повинно включати змістовні складові, які вказані на табл. 1.

Визначено, що невід'ємною характеристикою поняття місцевого розвитку є конкурентність - діяльність соціально-економічної системи у середовищі конкуренції за обмежені ресурси розвитку. Цілі розвитку, сформульованих на регіональному та національному рівнях, окрім іншого, передбачають територіально зрівноваженість розвитку, відображаючи таким чином потребу досягнення гомогенності розвитку територій в соціальному, економічному та екологічному вимірах. Натомість адміністративні одиниці базового рівня (які, власне, і є об'єктом дій та рішень, що реалізуються в рамках процесу місцевого розвитку) в цьому сенсі, диспонуючи внутрішніми ресурсами та знаходячись у певному спільному для усіх зовнішньому середовищі прагнуть максимізувати власні вигоди, досягаючи таким чином попередньо визначених стратегічних цілей розвитку. Тому природньо, місцевий розвиток реалізується в межах сукупності соціально-економічних систем, кожна з

яких конкурує за обмежені інвестиційні ресурси, туристичні потоки, населення, які вільні у власному виборі на користь тієї чи іншої системи.

Таблиця 1

Характеристики поняття місцевого розвитку

Характеристики	Змістове наповнення
Ендогенність	Чинники внутрішнього середовища є ключовими
Стратегічність	Довгостроковий характер цілей, які повинні бути досягнуті
Процесний підхід	Неперервний/постійний характер діяльності
Керованість	Наявність суб'єктів, які, в межах визначених компетенцій, впливають на направленість та інтенсивність процесів розвитку
Запланованість	Відповідність дій та рішень суб'єктів управління попередньо визначеному плану та системі цілепокладання
Контекстуальність	Обмеженість та часткова детермінованість процесів розвитку географічним контекстом (чинники внутрішнього середовища)
Комплексність	Направленість на досягнення цілей економічного, соціального та екологічного характеру
Партисипативність	Потреба залучення усіх місцевих груп зацікавлених сторін у процес прийняття рішень та їх реалізації
Конкурентність*	Діяльність просторово-функціональної системи у середовищі конкуренції за обмежені ресурси розвитку

* - авторська пропозиція

Примітка: удосконалено автором

На підставі аналізу теоретичних опрацювань тематики обґрунтовано, що концепція місцевого розвитку є своєрідним результатом екзогенного та ендогенного підходів, котрі застосовуються для пояснення механізмів розвитку, представлених раніше. Інтегруючи існуючі підходи до класифікації ресурсів місцевого розвитку, запропоновано інтерпретацію власного підходу, яка передбачає структуру ресурсної бази місцевого економічного розвитку, що включає в себе людські, фінансові, природні, фізичні ресурси та інституції.

Базуючись на припущенні про конкурентний характер отримання ресурсів розвитку, сформульовано необхідність застосування ринкового інструментарію до управління місцевим розвитком. Особливо актуальним це питання стоїть для слабоурбанізованих територій, оскільки для цих територій часто ситуація отримання зовнішніх або цінність існуючих внутрішніх ресурсів ускладнюється цілим рядом обмежуючих факторів. В широкому розумінні застосування поняття ринкового інструментарію по відношенню до слабоурбанізованих територій, він передбачає зміну управлінської парадигми із згаданої вище адміністративної на парадигму маркетингового управління, котра визначає перцепцію зовнішнього середовища територіальної громади як середовища конкурентного, в якому цільова функція

системи (підвищення якості життя населення) потребує більш ефективного, в порівнянні з конкурентами, задоволення потреб клієнтів.

Доведено, що основоположним для забезпечення ефективності такої діяльності є застосування маркетингового інструментарію в стратегічному управлінні місцевим розвитком, в тому числі при розробці та реалізації конкретних програмних документів. Під цим поняттям слід розуміти інтегральну єдність функціональних складових комплексу маркетингу – товарної, цінової, збутової та комунікаційної політик.

Модель взаємозв'язку між маркетинговою концепцією та стратегічним управлінням на рівні територіальної громади відображена на рис. 2.

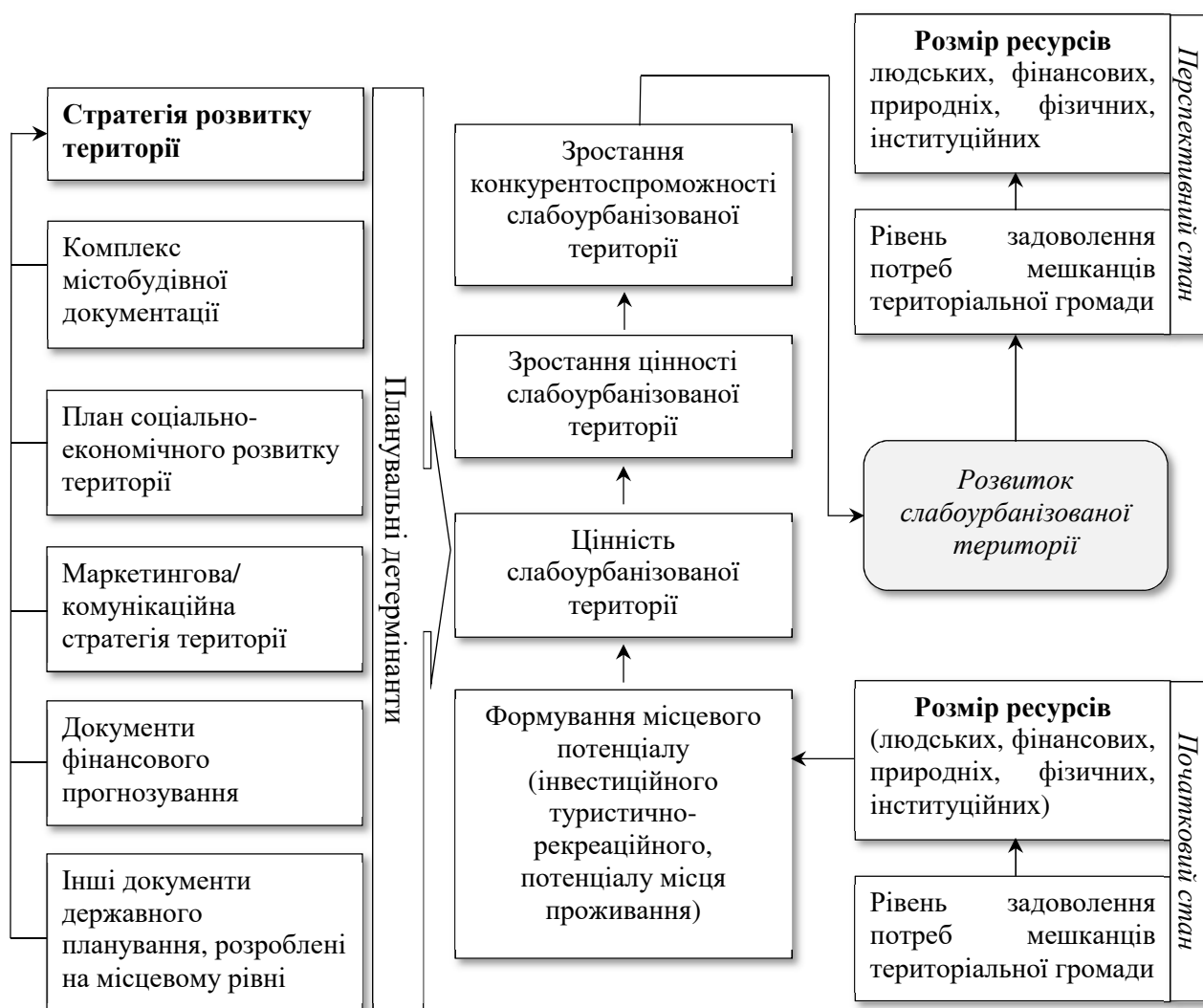

Рис. 2. Маркетингова концепція у формуванні та реалізації стратегії розвитку слабоурбанізованої території

Примітка: розроблено автором

Вищезазначений підхід дає змогу погодити напрямки сталого в часі розвитку території та концентрації ресурсів на визначених на підставі громадського консенсусу пріоритетах.

Базуючись на інтеграції існуючих підходів до визначення ролі та місця місцевої влади у залученні інвестиційних ресурсів в місцеву економіку, представлено

удосконалення моделі, яка ілюструє співвіднесення процесу вибору інвестором місця розташування підприємства та дій органу самоврядування в межах реалізації політики зовнішніх комунікацій з метою впливу на прийняття ним рішення на користь конкретної територіальної громади (рис. 3).

Рис. 3. Роль та місце органу місцевого самоврядування на різних етапах процесу вибору інвестором місця розташування підприємства

Примітка: удосконалено автором

В процесі вибору місця для реалізації інвестиційного проєкту проходить порівняння альтернатив його вартості, яка включає сукупність витрат, пов'язаних з орендою/купівлею земельної ділянки, будівельно-монтажними роботами, роботами, пов'язаними з підведенням комунікацій до земельної ділянки, іншими видами витрат, в тому числі безпосередньо не пов'язаними з виробничим процесом. На вартість проєкту (в сторону його зниження) можуть також впливати різні форми прямої та непрямої підтримки з боку органів державної влади та місцевого самоврядування. Ці, як і інші згадані обмеження, формують специфіку прийняття рішень інвестором: організаційні стосуються внутрішніх процесів координації, узгодження та прийняття рішень; соціальні врахування принципи відповідальності господарюючого суб'єкта перед суспільством, врахування екологічних вимог; виробничі обумовлені можливостями імплементації потенційним інвестором технологічних рішень в межах

існуючої інфраструктури, трудових ресурсів, діючих в країні потенційного базування екологічних.

Пропонована модель вибору інвестором місця розташування підприємства та ролі місцевого самоврядування на кожному з етапів цього процесу базується ідеї формування доданої вартості та клієнтоорієнтованому підході. Де-факто, вона є її екстраполяцією у сферу публічного управління, що дозволяє зацікавленим в місцевому розвитку інституціям формувати дієвий механізм впливу на залучення інвестицій в місцеву економіку.

Проілюстровано, що характеристики, які беруться до уваги потенційним інвестором при виборі місця розташування підприємства, мають різні виміри покриття: від місцевих до національних, а іноді навіть наднаціональних. Більше того, вони часто просторово диференційовані. З огляду на це, їх можна охарактеризувати такими, що мають прямий (екологічно-просторовий) або непрямий (інші види характеристик) вплив на прийняття рішення щодо географічної локалізації інвестицій (табл. 2).

Таблиця 2.

Поділ універсальних характеристик території, які є складовими мультикритеріального вибору інвестором місця розташування підприємства

Група характеристик території	Види чинників вибору місця розташування	Діапазон	Приклади	Вплив на місцевому рівні
Географічні	Просторові	Площа, цільове призначення та розташування вільних територій	Розташування по відношенню до інших територій, їх доступність	Відсутній
	Екологічні	Характер географічного простору	Природні ресурси, стан навколишнього середовища	Відсутній
Техніко-економічні	Технічно-технологічні	Можливість застосування нових техніко-технологічних рішень	Засоби праці, предмети праці, організація виробництва та методи постачання	Відсутній
	Ринкові	Умови ведення господарської діяльності	Рівень інфляції, місткість ринку збуту, витрати на оплату праці, податкове навантаження	Присутній
Інституціональні	Соціо-культурні	Громадська свідомість і ставлення до підприємництва, культурне середовище	Пропозиція робочої сили, ставлення працівників, сила впливу профспілкових організацій	Присутній
	Політичні	Відкритість влади до співпраці, спосіб використання владних повноважень	Ставлення органів публічної влади до бізнесу, розподіл компетенцій на різних рівнях управління	Присутній

	Адміністративно-правові	Правове регулювання, адміністративні процедури	Прозорість і стабільність правових норм, ефективність адміністрування	Присутній
--	-------------------------	--	---	-----------

Примітка: розроблено автором

Розширено перелік характеристик за рахунок м'яких характеристик, які важко піддаються квантифікації однак є важливими складовими мультикритеріальної моделі вибору інвестором місця розташування проєкту та передбачають суб'єктність місцевої влади по їх формуванню.

У другому розділі **«Методологічні основи формування ринкового інструментарію стратегій розвитку слабоурбанізованих територій»** проаналізовано можливості застосування ринкових принципів в управлінні комунальним господарством. Визначено, що стосовно можливостей застосування ринкової моделі при наданні комунальних послуг, то у цьому випадку місцевій раді відводиться роль регулятора, який згруповує у собі комплекс управлінських функцій. Як варіант, цим може займатись відповідний структурний підрозділ виконкому місцевої ради. Однак, з огляду і на практику, прийняту в Європі, і враховуючи вітчизняні реалії, більш прийнятним рішенням у даному випадку бачиться варіант формування відокремленої, але пов'язаної з місцевою адміністрацією, структури. Такий спосіб дозволяє збільшити самостійність дій та об'єктивну обґрунтованість рішень у питанні управління місцевим комунальним господарством. На жаль, в Україні дана практика на сьогодні не знаходить підтримки. Як наслідок, якість процесів управління в даному випадку знаходиться на відносно низькому рівні та не відповідає існуючим вимогам. Передумовою, з якої повинні впливати основні принципи управління економічним розвитком слабоурбанізованих територій на сьогодні, є обмеженість ресурсів розвитку (зокрема, таких як інвестиційні ресурси). Це, в свою чергу, зумовлює необхідність застосування в практиці місцевого самоврядування ринковоорієнтованих підходів управління як таких підходів, які є підставою для здійснення випереджувальних (проактивних) дій в рамках управління розвитком територій.

Обґрунтовано потребу забезпечення інтеграції некомерційної і комерційної складових маркетингової концепції в процесі формування та реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій, які, в даному випадку, передбачають не лише відсутність їхнього антагонізму, але також органічне поєднання та взаємодоповнення. Більш того, симбіоз некомерційної і комерційної складових маркетингової діяльності на рівні слабоурбанізованої території повинен прагнути до синергізм некомерційної діяльності, який знаходить своє вираження у максимізації соціального ефекту – підвищенні якості життя населення. Або, інакше кажучи, в основі такої інтеграції повинна бути не проста “арифметична сума” некомерційної і комерційної складових, але й міститись можливість досягнення соціального ефекту на новому якісному рівні.

На підставі співвіднесення практики формування та реалізації стратегій місцевого розвитку в період до початку активної фази адміністративно-

територіальної реформи, виокремлено причини, які обумовлювали дисфункційність цих документів як інструментів довгострокового планування:

- брак фінансової спроможності (конструкція публічних фінансів в тодішніх умовах не надавала органам місцевого самоврядування реального механізму самостійності вирішення проблем місцевого характеру);

- каденційний принцип управління територіальними громадами (парадигми стратегічного управління та управління, сконцентрованого на каденційному періоді, знаходяться між собою у сутнісному конфлікті);

- недостатній рівень управлінської свідомості, зокрема – в частині формування та реалізації стратегій розвитку;

Водночас, вказано на той факт, що, отримавши фінансові стимули до добровільного об'єднання (кошти інфраструктурної субвенції, кошти Державного фонду регіонального розвитку, ресурси міжнародних фондів матеріально-технічної допомоги), першими його розпочали саме слабоурбанізовані території. Однією з ілюстрацій цього слід вважати динаміку капітальних інвестицій у 2016-2021 роках в розрізі джерел надходження, яка вказує на зростання коштів місцевих бюджетів у власній вазі як джерела капітальних інвестицій.

Компаративний аналіз методик формування стратегій розвитку засвідчив, що загалом процес опрацювання їхніх системи цілепокладання умовно можна поділити на 2 етапи: аналітичний (передбачає попередній збір і аналіз даних) та безпосередньо етап, на якому здійснюється стратегічний вибір і формулюються завдання/проекти, необхідні до виконання(табл. 3).

Таблиця 3

Результати аналізу методик опрацювання системи цілепокладання стратегій розвитку територіальних громад

Етап	Складові етапу	Організація/установа-розробник методики				
		МРГТ*	DESPRO*	ФРМД*	PLEDDG*	НАДУ*
Аналітичний етап	Аналіз чинників внутрішнього і зовнішнього середовища	+	+	+	+	+
	Дослідження думки мешканців	+	+	+	+	+
	Аналіз статистичних даних	+	+	+	+	+
	Конкурентний аналіз	-	+	-	-	+
	Сценарії розвитку	+	+	-	-	+
Етап формування системи	Місія	-	+	-	-	
	Стратегічне бачення	+	+	+	+	+
	Пріоритетні напрямки	-	+	-	-	+
	Стратегічні цілі	+	+	+	+	+
	Операційні цілі	+	+	+	+	+
	Завдання	+	-	+	+	-
	Проекти	+	-	-	-	-

* - МРГТ: Міністерство розвитку громад і територій; DESPRO: Швейцарсько-український проект підтримки децентралізації в Україні; ФРМД: Фондація розвитку місцевої демократії (Польща); PLEDDG: Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст»; НАДУ: Національна академія державного управління

Примітка: розроблено автором

Запропоновано адаптувати метод аналізу SWOT до умов його застосування в процесі формування стратегії розвитку територіальної громади. По-перше, сам SWOT-аналіз не повинен завершуватись на визначенню переліку чинників. По-друге, комплексність аналізу, на нашу думку, може бути забезпечена завдяки комбінації застосування методів аналізу SWOT та PESTEL (кожна із груп чинників внутрішнього і зовнішнього середовища повинна розглядатись через мультипризму цього середовища: його політичний, економічний, соціальний, технологічний (технічний), екологічний та правовий ракурси). По-третє, перехресний аналіз чинників внутрішнього і зовнішнього середовища (матриця TOWS, запропонована Хайнцом Вайхрихом) слід здійснювати із залученням експертів з усіх сфер життєдіяльності територіальної громади, беручи за основу виокремлення цих сфер підхід, запропонований у методі PESTEL. По-четверте, внутрішньо-групова пріоритетизація чинників внутрішнього і зовнішнього середовища територіальної громади повинна бути доповнена міжгруповою.

Міжгрупова пріоритетизація пропонується розраховувати за формулою:

$$Pr = \frac{\sum_1^n r_{if}}{\sum_1^n r_i} , \quad (1)$$

де r_{if} – рейтинг і-го чинника середовища, з яким встановлено взаємозв'язок (вплив) аналізованого чинника f;

n – кількість чинників середовища, з якими встановлено взаємозв'язок.

Запропонований підхід дозволить визначити найбільш вагомі чинники внутрішнього та зовнішнього середовищ в незалежності від того, до якої групи вони належать. Подальше агрегування оцінок в розрізі внутрішніх та зовнішніх чинників показуватиме, які саме чинники (позитивні чи негативні) переважають для досліджуваної територіальної громади.

У третьому розділі «**Функціонування слабоурбанізованих територій в умовах трансформації національного господарства**» проілюстровано процеси деаграризації, характерні в сучасних умовах для слабоурбанізованих територій. Вплив сільськогосподарської діяльності на формування функціональних структур слабоурбанізованих територій протягом останніх років поступово редукується. Це створює нові можливості для їхнього економічного розвитку, трансформації місцевої економічної бази. Описана ситуація в тій чи іншій мірі характерна для усіх регіонів України, так як демографічні та соціально-економічні процеси у них відбуваються за значної кількості спільних знаменників, таких як урбанізація, субурбанізація, зростання продуктивності праці в сільському господарстві, зростання промислового потенціалу слабоурбанізованих територій, особливо тих із них які знаходяться в межах агломерацій великих міст. Важливим в цьому контексті є також відмітити поступове впровадження ринку землі, прогнозованим наслідком якого, як відмічають експерти, буде подальша концентрація земельних ресурсів в рамках великих агрохолдингів з їх утилітарним підходом до ведення господарства та низьким рівнем прив'язаності до території.

В результаті дослідження окремих територіальних громад визначено їхню типологізацію за методом Дж. Вебба (табл. 4).

Типологізація слабоурбанізованих територій за методом Дж. Вебба

Територіальні громади	Природній приріст		Сальдо міграції		Реальний приріст		Тип території
	абсол. знач.	на 1 тис. осіб	абсол. знач.	на 1 тис. осіб	абсол. знач.	на 1 тис. осіб	
Золотопотіцька	76	4,98	-0,79	-12	64	4,20	A
Білоберізька	46	5,15	-1,57	-14	32	3,59	A
Заводська	47	6,80	3,04	21	68	9,84	B
Нижньовербізька	47	3,53	0,38	5	52	3,90	B
Гусятинська	-35	-2,22	3,42	54	19	1,20	D
Городнянська	-52	-2,38	2,56	56	4	0,18	D
Верхнянська	-15	-1,42	4,63	49	34	3,21	D
Семенівська	-167	-10,22	2,08	34	-133	-8,14	E
Малодівицька	-79	-17,17	7,61	35	-44	-9,56	E
Великокопанівська	-69	-9,27	2,96	22	-47	-6,32	E
Станіславська	-93	-12,51	-4,71	-35	-128	-17,22	F
Новоселицька	-119	-4,19	-4,12	-117	-236	-8,31	F
Тавричанська	-15	-2,15	-15,02	-105	-120	-17,16	G
Рукшинська	-35	-5,31	-8,50	-56	-91	-13,80	G
Усть-Путильська	7	1,32	-2,63	-14	-7	-1,32	H

Примітка: розраховано автором

Дані, подані в таблиці, вказують на превалювання негативних тенденцій у більшості з досліджуваних громад. Співставлення з іншими даними, використаними в рамках дослідження, дає змогу стверджувати, що рівень диверсифікації місцевої економічної бази, її деаграризації знаходиться в прямій залежності від розташування територіальної громади по відношенню до важливих регіональних/субрегіональних центрів.

Досліджено роль та місце слабоурбанізованих територій на осі «центр-периферія». На підставі прикладу м. Львова і прилеглих територій та проблем та можливостей, які постають на шляху кооперації окремих адміністративно-територіальних одиниць базового рівня в рамках інтегрованого агломераційного утворення, визначено, що ситуацію ускладнюється також загострення процесів міжтериторіальної конкуренції за обмежені за своєю природою інвестиційні ресурси та туристичні потоки. Це, в свою чергу, актуалізує як для окремих населених пунктів, так і їхніх формальних та неформальних об'єднань (яким, зокрема, і є міська агломерація) потребу удосконалення концептуальних підходів щодо територіального управління та приведення їх у відповідність до вимог зовнішнього середовища, умови діяльності якого слід описувати маркетинговими категоріями.

Доведено довгострокову вигоду, яка постає від усунення антагоністичних принципів співіснування сусідніх територій. Очевидність вигоди від співпраці обумовлена об'єктивністю ситуації взаємної залежності територій агломерації, що, в свою чергу, повинно слугувати переконливим аргументом для відповідних органів місцевого самоврядування щодо потреби прийняття консенсусного рішення в рамках формування концептуального проєкту взаємодії. Додатковим аргументом такої

вигоди є той факт, що жодна із слабоурбанізованих територій Львівської агломерації (як, зрештою, в значній мірі, і її місто-ядро Львів) не є самодостатнім у формування комплексних пропозицій для потенційних інвесторів, оскільки при реалізації інвестиційних проєктів практично завжди, у тій або іншій формі, зачіпаються інтереси територіальних громад сусідніх населених пунктів: сіл, селищ міського типу, міст. Зазначено, що висновки, здійснені для досліджуваного об'єкту можна екстраполювати на інші агломераційні утворення.

Ідентифіковано напрями колаборації слабоурбанізованих територій, серед яких основними в економічній сфері є: сільський/зелений та активний види туризму, садівництво, тваринництво, переробна промисловість.

Результати компаративного аналізу фінансового забезпечення реалізації стратегій розвитку на місцевому рівні в різних країнах дозволили визначити той факт, що підхід до надання місцевому самоврядуванню фінансового важеля впливу можуть суттєво різнитись.

У випадку України цей важіль є порівняно слабким з огляду на низький рівень наявних в органах місцевого самоврядування повноважень зі встановлення кількості та рівня ставок місцевих податків і зборів.

Виокремлено специфічні особливості, важливі в контексті належного фінансового забезпечення реалізації стратегій розвитку адміністративно-територіальних утворень базового рівня загалом та слабоурбанізованих територій зокрема:

1) Фінанси територіальних громад стосуються певного переліку населених пунктів, які донедавна були самостійними суб'єктами самоврядування, а тепер вони мають виключно неформальний статус внутрішніх громад.

2) Відсутність належного досвіду у сфері фінансового менеджменту. Вплив даного чинника негативним чином відображається на підтримці високих темпів реформування сфери місцевих фінансів та обумовлює виникнення складностей, пов'язаних із вирішенням поточних проблем управління публічними фінансами.

3) Виникнення прямих відносин між місцевими бюджетами та Державним бюджетом.

4) Проходження, з одного боку, деконцентрації публічних коштів, а, з іншого – концентрації їх на місцевому рівні. Таким чином, формується вагомий ресурс, спроможний суттєво впливати на темпи та напрямки соціально-економічний розвитку, в тому числі – слабоурбанізованих територій.

У розділі 4 **«Формування та реалізація стратегій розвитку слабоурбанізованих територій»** проведений контент-аналіз діючих стратегічних документів дозволив структурувати пріоритетні напрямки прикладення зусиль слабоурбанізованих територій, направлені на довгострокову перспективу (рис. 6).

Емпіричні дослідження практики формування та реалізації стратегій місцевого розвитку дозволили виокремити такі переваги у їх диспонуванні:

- кожна якісно розроблена стратегія розвитку містить відповіді на декілька важливих і взаємопов'язаних питань, зокрема: що робити, щоб пришвидшити розвиток дану територію, яким чином це зробити, де отримати ресурси на виконання запланованих завдань;

- на слабоурбанізованих територіях, особливо тих, адміністративними центрами яких є населені пункти міського типу, діють об'єднання та, які впливають не лише на настрої громадян, а й на стан та можливості розвитку території. Залучення їх до співпраці у розробці та реалізації стратегії розвитку може суттєво вплинути на пожвавлення їхньої діяльності, налагодження співпраці між ними та створення відчуття спільної відповідальності за ступінь використання можливостей розвитку громади, нівелювання загроз їй навколишнього середовища;

- наявність стратегії розвитку територіальної громади забезпечує раціональне використання наявних фінансових ресурсів та елімінує дискусії щодо напрямків їх витрачання;

- опрацювання стратегії розвитку відіграє ключову роль як один з елементів при подачі заявок на отримання коштів на співфінансування муніципальних інвестицій;

- процес опрацювання стратегії розвитку спонукає усі внутрішні зацікавлені сторони не лише до ретельного проаналізувати власні сильні та слабкі сторони, але й провести глибокий аналіз ситуації на сусідніх територіях щ метою виявлення практик, які можуть бути прикладом кращої внутрішньої організації роботи;

- довгострокове планування сприяє зміні підходів до визначення пріоритетів майбутнього, вимагає закладання основ довгострокового, сталого в часі розвитку часто суперечить окремим поточним потребам і бажанням їх задовольнити.

Дослідження перцепції керівним складом органів місцевого самоврядування ринкових інструментів в процес реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій дозволило ідентифікувати рівень їхньої ефективності та виокремити дієвість інструментарію системи маркетингових комунікацій для просування місцевих інвестиційних можливостей.

Проведене оцінювання може бути використане зацікавленими сторонами при реалізації зусиль з сприяння місцевому економічному розвитку.

Запропоновано методичні основи до ідентифікації критеріїв позиціонування територіальних громад, які передбачають класифікація цільових аудиторій впливу, в увазі яких зацікавлені громади та співвіднесення власних точок позиціонування з конкуруючими позиціями інших територіальних громад. Показано, що при позиціонуванні слабоурбанізовані території орієнтуються на багатовимірний підхід: кількість критеріїв, які вони використовували у формулюваннях, коливається у широких межах, що суттєво дисонує на фоні практики позиціонування, яка застосовується на ринку товарів кінцевого споживання, де превалює мінімалістичний підхід.

У більшості випадків пропозиція слабоурбанізованих територій у конкуренції за обмежені ресурси розвитку є суттєво більш диверсифікованою та складною, що унеможливує її спрощення до єдиного виміру.

В рамках розвитку етимологічно-семантичної складової теоретико-методологічної бази дослідження практики позиціонування на місцевому рівні, визначено, що у якості інформаційного вираження позиціонування території слугує стратегічне бачення, яке прописане в планувальних документах, сформованих на довгострокову перспективу. Таке трактування обґрунтовується тією роллю, яку відіграє це поняття у системі цілепокладання стратегії розвитку громади: воно відбиває ту унікальність території, яка не може бути скопійована іншими

територіями, використовується у різних промоційних, інформаційних матеріалах, направлених на різну цільову аудиторію: як зовнішню, так і внутрішню.

Також обґрунтовано, що при окресленні цільових аудиторій в маркетингу території доцільно орієнтуватись на принципові різниці між ними на предмет того, які саме характеристики мегатовару території є важливими для них. Згідно із таким критерієм у якості клієнтів території слід вважати туристів і відвідувачів, інвесторів і місцевий бізнес та діючих і потенційних мешканців

Проілюстровано, що швидкі зміни, які відбуваються в інституційній інфраструктурі в процесі децентралізації, не слід трактувати як однозначну передумову успішності місцевого розвитку в кожному окремо взятому випадку. Швидше, вони відіграють роль каталізатора управлінського потенціалу, людського та соціального капіталу, яким диспонує та чи інша територія. Для тих територіальних громад, в яких діє ефективна система місцевого самоврядування, додаткові повноваження та ресурси дають змогу показати результат від дій та рішень не лише в стратегічній, але й у середньостроковій та короткостроковій перспективах.

У розділі 5 **«Пріоритети імплементації ринкового інструментарію при формуванні та реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій»** аргументовано необхідність імплементації в управлінську практику органів місцевого самоврядування нового організаційно-методичного підходу до реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій, який передбачає підвищення рівня їхньої конгруентності - рівня комплементарності діяльності та спільності інтересів внутрішніх зацікавлених сторін, які детермінують сталий в часі та зрівноважений за економічною, соціальною та екологічною сферами розвиток території. Співвіднесення окремих ситуацій комплементарності складових місцевої економічної бази з рівнем конгруентності території показана на рис. 4.

Наведені характеристики не передбачають чіткості формулювань, яка б уможливила віднесення всієї економічної системи окремо взятої слабоурбанізованої території до тієї чи іншої групи: вони слугують для опису результатів компаративного аналізу економічних підсистем внутрішніх громад цих територій. Агрегування ж відокремлених результатів компаративного аналізу і дає змогу окреслення економічної системи слабоурбанізованої території через призму її конгруентності.

Доведено, що розвиток слабоурбанізованої території в узгодженому напрямку, сприйняття територіальної громади усіма внутрішніми зацікавленими сторонами як місця власного довготермінового базування (ведення бізнесу – у випадку господарюючих суб'єктів, проживання – у випадку мешканців) сприятиме покращенню місцевого бізнес-клімату, підвищенню якості середовища проживання. Це, як наслідок, на стратегічну перспективу генеруватиме взаємну вигоду для усіх зацікавлених в розвитку території сторін.

За результатами аналізу досвіду організації діяльності на рівні слабоурбанізованих територій встановлено, що моделювання є одним з основних етапів планування розвитку цих адміністративних одиниць. Визначено, моделювання на місцевому рівні повинно знаходитись у тісному взаємозв'язку з аналогічними процесами на регіональному та національному рівнях. У цій взаємодії повинна будуватись модель, яка дозволяє правильно планувати розвиток і відповідне

використання ресурсів: як фінансових, так і людських. Інформаційною базою для моделювання сценаріїв розвитку слабоурбанізованих територій є їхні стратегічні документи, які містять ієрархію цілей та завдань, визначених на коротко-, середньо- та довгострокову перспективи.

Рис. 4. Кореляція комплементарності складових місцевої економічної бази з рівнем конгруентності території

Примітка: розроблено автором

Стратегія розвитку як документ розрахована на окреслений період: зазвичай, це від 7 до 10 років. Натомість часове покриття плану реалізації – 3 роки. Таким чином, існує потреба його періодичного перегляду та ґрунтовної актуалізації або, у разі повного виконання, формування нового плану реалізації стратегії. Модель процесу визначення пріоритетності завдань запропоновано застосовувати в такому вигляді, як це подано на рис. 5.

На першому етапі проходить будується ієрархічна схема прийняття рішень, яка включає перелік завдань, необхідних до реалізації для досягнення попередньо визначених цілей.

На одному із наступних етапів запропонованої моделі експерти оцінюють стратегічні чинники. Оскільки проблеми, що розглядаються, є складними і її вирішення вимагає досвіду та знань у різних сферах соціальних, економічних та екологічних пріоритетів розвитку території, виникає необхідність використання методів групового прийняття рішень.

Рис. 5. Модель процесу пріоритетизації завдань та вибору сценаріїв розвитку слабоурбанізованої території

Примітка: розроблено автором

У груповому прийнятті рішень існують два основних підходи до агрегації експертних думок:

- поведінкові (якісні) – думки експертів об'єднуються або синтезуються в процесі обміну думками у групі, наприклад, дебати, мозковий штурм, фокус-групи;
- математичні (кількісні) – вони полягають у математичному синтезі - індивідуальних оцінок з використанням, наприклад: середньозваженого, середнього геометричного, медіани.

У запропонованій моделі експерти оцінюють стратегічні фактори шляхом попарного порівняння їх важливості на кожному рівні ієрархії. На другому рівні підцілі порівнюються з огляду на їх вплив (важливість) на досягнення головної (стратегічної) цілі. На четвертому рівні порівнюється важливість стратегічних завдань, реалізація яких сприятиме досягненню підцілей. Натомість на останньому

рівні сценарії розвитку попарно порівнюють, досліджуючи їх вплив на реалізацію окремих стратегічних завдань.

Пріоритетизація, описані словесно, в подальшому перетворюються на трикутні нечіткі числа. Результати записуються у вигляді матриці парних порівнянь (1):

$$\tilde{A} = \begin{bmatrix} \tilde{1} & \tilde{x}_{12} & \dots & \tilde{x}_{1(\bullet)} \\ \frac{\tilde{1}}{\tilde{x}_{12}} & \tilde{1} & \dots & \tilde{x}_{2(\bullet)} \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots \\ \frac{\tilde{1}}{\tilde{x}_{1(\bullet)}} & \frac{\tilde{1}}{\tilde{x}_{2(\bullet)}} & \dots & \tilde{1} \end{bmatrix}, \quad (2)$$

де (\bullet) - позначає n для операційних цілей, p_k для завдань ($k = 1, 2, \dots, n$), m для сценаріїв; $\tilde{x}_{ij} = (l_{ij}, m_{ij}, u_{ij})$ $i, j = 1, \dots, (\bullet)$, \tilde{x}_{ij} це сила переваги важливості i -го стратегічного фактора над j , це значення, усереднені за допомогою середнього геометричного попарних порівнянь, зроблених експертами. Крім того, $\tilde{x}_{ij} = \tilde{1}/\tilde{x}_{ji}$ ($1/u_{ij}, 1/m_{ij}, 1/l_{ij}$ та $\tilde{x}_{ij} = \tilde{1}(1,1,1)$).

На третьому етапі перевіряються попарні порівняння. Відповідність порівнянь можна перевірити за допомогою індексу невідповідності:

$$CR = CI/RI * 100\%, \quad (3)$$

де $CI = (\lambda_{max} - n)/(n - 1)$ - індекс несумісності, де λ_{max} - максимальне або основне власне значення порівняльної матриці A^1 , а n - кількість рядків (стовпців) у матриці A , тоді як RI - середній випадковий індекс несумісності, розрахований із випадково згенерованої матриці з розмірами $n \times n$.

Якщо попарні порівняння виконано правильно, можна обчислити локальні та глобальні значення пріоритету (крок 4). Вони розраховуються наступним чином (як це вказано у формулах):

1) Обчислюємо нечітку суму для кожного рядка з нечіткої матриці порівнянь A та нормалізуйте їх за допомогою операцій з нечіткими числами:

$$\tilde{Q}_i = (l_i, m_i, u_i) = \frac{\sum_{j=1}^{p_k} (l_i, m_i, u_{ij})}{\sum_{i=1}^{p_k} \sum_{j=1}^{p_k} (l_i, m_i, u_{ij})}, i = 1, 2, \dots, p_k; k = 1, 2, \dots, n \quad (4)$$

2) Обчислюємо ступені можливості того, що $Q_i > Q_g$ ($i, g = 1, 2, \dots, p_k, i \neq g$), за такою формулою:

$$V(\tilde{Q}_i \geq \tilde{Q}_g) = hgt(\tilde{Q}_i \cap \tilde{Q}_g) = \begin{cases} 1, \text{ для } m_i \geq m_g \\ 0, \text{ для } l_g \geq u_i \\ \frac{l_g - u_i}{(m_i - u_i) - (m_g - l_g)} \end{cases}, \quad (5)$$

де hgt - значення нечітких множин на перетині \tilde{Q}_i і \tilde{Q}_g .

Потім вибирається мінімум із наведених вище значень $w_i^s = \min V(\tilde{Q}_i \geq \tilde{Q}_g)$. Значення w_i^s після нормалізації стає локальним пріоритетом для p_k ($k = 1, 2, \dots, N$) завдань у межах k -ї операційної цілі:

$$w_i = w_i^s / \sum_{i=1}^{p_k} w_i^s \quad (6)$$

Подібним чином слід рахувати місцеві пріоритети w_i для операційних цілей та сценаріїв розвитку. Місцеві пріоритети 2 та 3 рівнів виражають частку даного рівня (операційної цілі чи завдання) у досягненні мети на безпосередньо вищому рівні. Місцеві пріоритети є основою для розрахунку глобальних пріоритетів, відповідно до яких вони представляють частку кожної складової системи цілепокладання (з окремих рівнів) у досягненні стратегічної цілі. Глобальний пріоритет обраховується шляхом множення значення пріоритету локального складової системи цілепокладання з заданого рівня ієрархії на значення пріоритету глобального складової системи цілепокладання, пов'язаної з ним безпосередньо вищого рівня.

У випадку останнього рівня ієрархії – сценаріїв розвитку – місцеві пріоритети помножуються на відповідні глобальні пріоритети завдань. Отримані значення називають частковими глобальними пріоритетами. Вони показують частку заданого сценарію в досягненні головної мети через реалізацію розглянутого завдання. Сума всіх часткових глобальних пріоритетів даного сценарію є його глобальним пріоритетом. Найбільш підходящим сценарієм розвитку є той, для якого глобальний пріоритет є найвищим.

Описана модель була верифікована на прикладі Маловисківської територіальної громади Кіровоградської області та отримала акцептацію на предмет релевантності та обґрунтованості здійсненого вибору.

Доведено, що функціональна схема організаційної структури управління, яка превалює у більшості органів місцевого самоврядування, спричиняє редукцію ефективності системи менеджменту через призму тих завдань, які пов'язані як із застосуванням ринкових інструментів в управлінні місцевим економічним розвитком зокрема, так і з реалізацією стратегій розвитку слабоурбанізованих територій в цілому.

Обґрунтовано, що імплементацію ринкового інструментарію в управлінську практику органів місцевого самоврядування в умовах конкуренції за обмежені ресурси розвитку необхідно сприймати як хоча й не достатню, проте необхідну умову для забезпечення ефективності процесів формування та реалізації стратегій розвитку на первинному рівні публічного управління – управління територіальними громадами. З огляду на це, особливої ваги у світлі вищесказаного набуває питання опрацювання належного інституційного забезпечення, на якому б базувалося застосування цього інструментарію, тобто опрацювання сукупності принципів та правил прийняття рішень в ринковій парадигмі місцевого управління, а також визначення інституційних одиниць (організацій), уповноважених бути суб'єктами опрацювання цих рішень та координування зусиль по реалізації на їх підставі відповідних завдань.

Визначено, що інституціональну структуру системи управління розвитком слабоурбанізованою територією в рамках ринкової парадигми управління повинні формувати голова громади, рада громади, структурний підрозділ/особа, відповідальна за економічний розвиток та зовнішні комунікації органу місцевого самоврядування, підрозділи виконавчого комітету ради громади та підпорядковані їй інституції, партнерські організації та особи, які, відповідно до плану завдань/проектів, залучаються до їх реалізації (рис. 6).

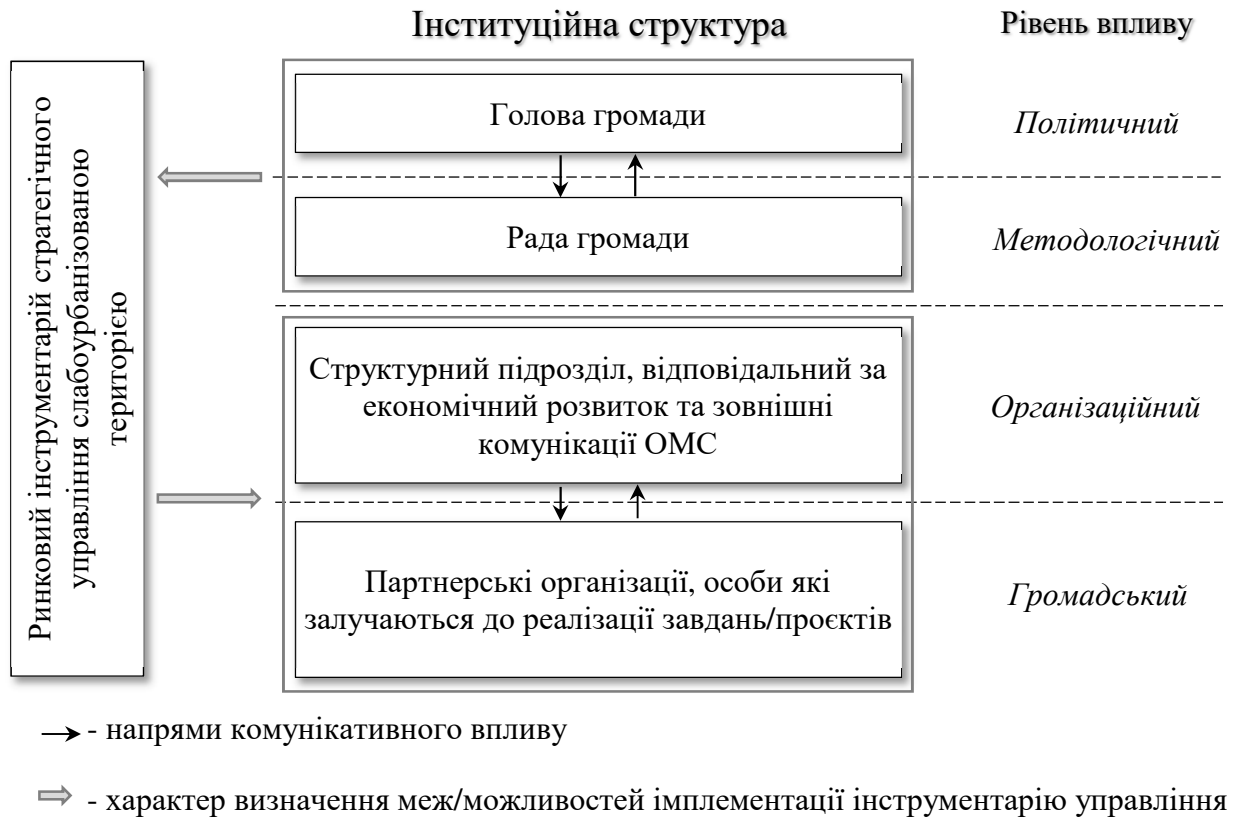

Рис. 6. Інституціональна структура системи управління розвитком слабоурбанізованою територією в рамках ринкової парадигми управління

Примітка: розроблено автором

Такий підхід суттєво дисонує із управлінням господарюючими суб'єктів в умовах ринку: чітка ієрархія прийняття та виконання рішень, визначений розподіл повноважень та компетенцій в межах діючої структури управління не є можливими до імплементації в публічному управлінні загалом та при організації самоврядування на базовому рівні адміністративно-територіального устрою країни зокрема. Саме ця різниця і обумовила виділення рівнів впливу на конституювання ринкового інструментарію в управлінні розвитком.

У якості основного напрямку модернізації структури управління органів місцевого самоврядування малих територіальних громад визначено формування координаційного центру прийняття/розробки рішень місцевої влади як самостійного суб'єкта ринкових взаємовідносин. Це забезпечить концентрацію повноважень із формування інформаційної бази даних, дослідно-аналітичного потенціалу та

повноважень із прийняття обґрунтованих рішень у сфері управління місцевим економічним розвитком.

Відносно змісту завдань, за виконання яких повинен відповідати цей центр, вони запропоновані в табл. 5.

Таблиця 5

Комплекс професійних компетенцій виконавчого підрозділу місцевого самоврядування, відповідального за економічний розвиток та інвестицій

№ п/п	Блоки компетенцій	Професійні компетенції
1.	Аналітично-дослідницький блок	<ul style="list-style-type: none"> - аналіз стану і тенденцій місцевого економічного і соціального розвитку громади; - моніторинг ефективності реалізації стратегічних завдань/проектів, рівня досягнення окреслених індикаторів впливу та результату; - дослідження стану і тенденцій зміни чинників зовнішнього середовища; - формування та адміністрування бази даних показників, які відображають рівень соціально-економічного розвитку; - синтезування наявних даних з метою формування аналітичних/звітних матеріалів; - підготовка проектів рішень щодо формування та реалізації програм місцевого економічного розвитку.
2.	Організаційно-координаційний блок	<ul style="list-style-type: none"> - міжфункціональна координація структурних підрозділів ОМС організацій комунальної форми власності та зовнішніх партнерів в рамках забезпечення виконання завдань/ реалізації проектів місцевого економічного розвитку; - організація інформаційної взаємодії в рамках підготовки презентаційних матеріалів про інвестиційні/туристичні можливості територіальної громади.
3.	Блок маркетингових комунікацій	<ul style="list-style-type: none"> - організація та координація участі територіальної громади в представницьких заходах (інвестиційних форумах, ярмарках тощо); - забезпечення кроссплатформного підходу в реалізації маркетингової комунікаційної політики ОМС та закладів/підприємств комунальної форми власності; - забезпечення ефективних каналів комунікації місцевої влади з потенційними інвесторами, мешканцями, органами державної влади та іншими публічними і приватними інституціями в рамках зусиль з реалізації місцевого інвестиційного/туристичного потенціалу; - розвиток партнерських відносин з органами місцевого самоврядування в Україні та закордоном.
4.	Проектна та консалтингова діяльність	<ul style="list-style-type: none"> - підготовка заявок-пропозицій для залучення коштів програм міжнародної технічної допомоги для співфінансування інформаційно-просвітницьких та інфраструктурних проектів; - організація та координація заходів, направлених на популяризацію підприємництва, кооперації зусиль місцевих господарюючих зусиль (зокрема – у сфері сільського господарства); - координація та безпосередня участь у опрацюванні та актуалізації документів державної регіональної політики.

Примітка: розроблено автором

Визначено, що лєвова частка компетенцій пов'язана із дослїдно-аналїтичним, консультативним та органїзаційно-координацийним характером дїяльностї. Такий змїст проєкту функцїональних обов'язкїв фахївця з територїального маркетингу є вїдображенням авторського пїдходу, згїдно з яким маркетинголог, що працює в структурї органїв мїсцевої виконавчої влади, повинен забезпечувати понадфункцїональну (згїдно з подїлом органїзаційної структури управлїння органом мїсцевого самоврядування на управлїння та вїддїли) координацїю дїяльностї мїсцевої влади у сферї управлїння мїсцевим економїчним розвитком на маркетингових засадах. Цїльовою функцїєю такої дїяльностї повинно бути пїдвищення конкурентоспроможностї економїчної системи слабоурбанїзованої територїї.

ВИСНОВКИ

У дисертацїї здїйснено теоретичнї узагальнення та запропоновано концептуальнї положення вїршення важливої науково-прикладної проблєми обгрунтування методологїчних основ, стратегїчних прїоритетїв і теоретико-методичних пїдходїв до їмплементациї ринкового їнструментарїю при формуванні та реалїзациї стратегїї розвитку слабоурбанїзованих територїї в умовах трансформацїї нацїонального господарства.

1. Задля розвитку етимологїчно-семантичної складової теоретико-методологїчної бази їмплементациї ринкового їнструментарїю в процес формування та реалїзациї слабоурбанїзованих територїї уточнено категорїйний апарат у цїй сферї, зокрема поняття «мїсцевий розвиток», «слабоурбанїзована територїя», «маркетинговий їнструментарїї управлїння мїсцевим розвитком», «бачення розвитку територїальної громади», «клїєнт територїї»,. Отриманї результати дають змогу науковцям і практикам, зайнятим у сферї мїсцевого розвитку сформувати унїфіковане пїдгрунття для розроблення методологїчних засад у сферї застосування ринкових їнструментїв при стратегїчному плануванні та управлїнні мїсцевим економїчним розвитком через призму трансформацїї нацїонального господарства.

2. Вагомїсть аграрного сектору економїки при формуванні мїсцевих економїчних баз слабоурбанїзованих територїї в умовах трансформацїї нацїонального господарства поступово зменшується. Це створює новї можливостї для їхнього економїчного розвитку, пов'язанї із диверсифїкацїєю мїсцевих економїк. На цьому фонї особливої ваги набуває впровадження ринку землї, прогнозованим наслїдком якого, як вїдмїчають експерти, буде подальша концентрацїя земельних ресурсїв в рамках великих агрохолдїнгїв з їх утилитарним пїдходом до ведення господарства та низьким рївнем прив'язаностї до територїї. Аналїз просторової доступностї слабоурбанїзованих територїї до важливих в субрегїональному та регїональному вимїрах мїст в значнїй мїрї детермїнує динамїку процесїв деаграрїзациї навколишнїх територїї. У випадку України головною перешкодою для економїчної активїзациї слабоурбанїзованих територїї є економїчно слабо розвиненї мїста цих територїї.

3. Узагальнення теоретичного матерїалу і практики стратегїчного управлїння слабоурбанїзованими територїями дозволило запропонувати новий концептуальний пїдхїд до реалїзациї стратегїї розвитку слабоурбанїзованих територїї як вїдкритих

соціально-економічних систем, цільовою функцією якого є підвищення рівня конгруентності території - рівня взаємодоповнюваності діяльності та спільності інтересів внутрішніх зацікавлених сторін, які детермінують сталий в часі та зрівноважений за економічною, соціальною та екологічною сферами розвиток території. Наведений підхід дає змогу максимізувати комплексність підходу до розвитку слабоурбанізованих територій в умовах трансформації національного господарства, сприяти утворенню передумов для появи синергічного ефекту, джерелом якого є спланованість та скоординованість дій місцевих економічних агентів в рамках та реалізації стратегій місцевого розвитку.

4. З метою підвищення обґрунтованості та об'єктивності прийняття консенсусних рішень щодо майбутнього розвитку території розроблено модель визначення сценаріїв розвитку слабоурбанізованих територій, яка базується на пріоритетизації різного рівня складових системи цілепокладання стратегій місцевого розвитку. Застосування даної моделі дозволить елімінувати (редукувати до прийняттого рівня) загальний суб'єктивізм та необґрунтовано високий вплив з боку ключових осіб на вибір напрямку розвитку території на стратегічну перспективу.

5. На підставі результатів теоретичних та прикладних досліджень обґрунтовано комплементарність ринкової концепції та концепції стратегічного управління місцевим розвитком, які базуються на сучасній парадигмі розвитку відкритих соціально-економічних мезосистем, тобто на системі понять та ідей, які детермінують дії та рішення внутрішніх та зовнішніх по відношенню до території економічних агентів в межах дихотомії цілей соціального та економічного характеру місцевого розвитку в умовах трансформації національного господарства. Це дозволить підвищити взаємоузгодженість напрямків сталого в часі розвитку території та концентрації ресурсів на визначених на підставі громадського консенсусу пріоритетах.

6. На основі дослідження фахової наукової літератури та скрупульозного аналізу практик стратегічного планування на мезорівні запропоновано модифікацію методичних підходи до ранжування чинників внутрішнього та зовнішнього середовища слабоурбанізованих територій за допомогою модифікації матриці перехресного аналізу сильних і слабких сторін, можливостей та загроз, ідентифікованих в процесі формування та реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій в умовах трансформації національного господарства, що полегшує вступний аналітичний етап стратегічного планування з подальшою ідентифікацією пріоритетів місцевого розвитку.

7. Акумулюючи наукові опрацювання та практичні підходи, які стосуються налагодження співпраці місцевої влади з потенційними інвесторами удосконалено модель, яка описує процес вибору місця для реалізації інвестиційного проекту. Описано, що цей вибір детермінується рядом внутрішніх обмежень, таких як фінансові, організаційні, соціальні та виробничі. Наведені удосконалення дозволять зацікавленим в місцевому розвитку інституціям формувати дієвий механізм впливу на це рішення з кінцевою метою залучення інвестицій в місцеву економіку.

8. У територіальній парадигмі економічного розвитку територія – це історично сформований простір, в якому створено специфічну інституційну та організаційну структуру та яка діє в рамках сформованих зовнішніх умов та обмежень. Таким чином,

категорія території виходить за рамки звичайної перцепції простору лише у його фізичному вимірі і визначається як простір, «створений» певною сукупністю осіб, що на ній проживають і які сформувавши по відношенню до даної території певну історичну неперервність подій, культуру прийняття рішень та взаємодії окремих суб'єктів між собою, в межах такої території (внутрішні інтеракції), так і з зовнішніми по відношенню до території суб'єктами (зовнішні інтеракції). Доведено, що територія визначається через призму специфічних та ендогенних ресурсів, створених еволюційним шляхом, є своєрідним економічним ресурсом зі своєю логікою утворення, продиктованою процесами що відбувалися у середині цієї території та у її взаємодії з зовнішнім середовищем. В цьому контексті одним із ключових завдань є підвищення ефективності використання зазначених ресурсів. З цією метою розширено характеристика слабоурбанізованих територій в частині перцепції їх як об'єкту стратегічного управління, що уможливорює пристосування процесу формування стратегій розвитку до умов його реалізації, які, з одного боку, описуються специфікою об'єкту планування, а з іншою – трансформаційними процесами, що відбуваються в національному господарстві.

9. З метою збільшення інформаційної цінності попереднього аналізу ключових характеристик слабоурбанізованих територій, запропоновано удосконалення методичних підходів до ідентифікації критеріїв позиціонування територіальних громад, за допомогою яких проводиться класифікація цільових аудиторій впливу, в увазі яких зацікавлені громади та співвіднесення власних точок диференціації з конкуруючими позиціями інших територіальних громад. Це дозволить дослідникам сформувати належне інформаційне підґрунтя для формулювання мультикритеріального позиціонування слабоурбанізованих територій.

10. За результатами аналізу ресурсного забезпечення розвитку слабоурбанізованих територій запропоновано модифікувати комплекс характеристик території як місця потенційного розташування підприємства, які беруться до уваги інвестором при прийнятті кінцевого рішення про реалізацію інвестиційного проєкту. На відміну від існуючих характеристик, подано особливості цих територій, їх перелік розширено за рахунок м'яких характеристик, які важко піддаються квантифікації, однак є важливими складовими мультекритеріальної моделі вибору інвестором місця розташування проєкту та передбачають суб'єктність місцевої влади по їх формуванню та модифікації.

11. Існує значна кількість прийнятих та затверджених праводавчими органами місцевого самоврядування стратегічні сталого розвитку, проте фактично відсутня методичне забезпечення та відповідна практика оцінювання реалізації прийнятих стратегічних планів. З огляду на вищезазначене, розвинуто підхід до менеджменту органу місцевого самоврядування з позиції авторської розробки комплексу професійних компетенцій фахівця з економічного розвитку та організаційної структури управління маркетинговою діяльністю територіальної громади шляхом запровадження координаційного центру прийняття рішень в економічній сфері і розроблення методичних підходів до його функціонування та розміщення. Обґрунтовано, що це сприятиме підвищенню інтегральності дій місцевої влади та релевантність до умов трансформації національного господарства її рішень, які нею приймаються в рамках зусиль зі стимулювання місцевого економічного розвитку.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Список публікацій здобувача за темою дисертації

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1.1. Монографії

1. Глинський Н. 2022а. *Стратегії розвитку слабоурбанізованих територій в умовах трансформації національного господарства: монографія*. Львів: Видавництво Львівської політехніки.

2. Hlynskyy N., Liulchak Z., Binda J. et al., 2021. *Financial competencies in the institutional dimension: колективна монографія*. Bielsko-Biała: Bielsko-Biala School of Finance and Law University Press, 203 p. (*Особистий внесок: оброблення результатів дослідження фінансового забезпечення реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій та здійснення висновків*).

3. Hlynskyy N., Hirna O., 2012. *Global, continental, national and regional conditions of local development: колективна монографія*. Gdańsk: Publishing House "ADNDU", 180 s. (*Особистий внесок: оброблення результатів дослідження економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць базового рівня та здійснення висновків*).

1.2. Публікації у наукових фахових виданнях України

4. Глинський Н.Ю., 2011. Маркетинг міста у формуванні сприятливого бізнес-середовища. *Збірник наукових робіт Харківського національного економічного університету «Управління розвитком»*, 4(101), с. 64-65.

5. Глинський Н.Ю., 2012б. Організаційно-інституційні зміни містообслуговуючого комплексу в умовах ринкової економіки. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія «Логістика», 735, с. 47-54.

6. Глинський Н.Ю., Гірна О.Б., Люльчак З.С., 2012. Дуалізм територіальної громади в контексті маркетингу міста. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки*, 127, с. 89-95 (*Особистий внесок: оброблення та опис результатів дослідження, здійснення висновків*).

7. Глинський Н.Ю., Гірна О., 2012а. Застосування маркетингової концепції для підвищення інвестиційної привабливості малих міст Львівської агломерації. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць*, 22.10. - с. 163-169. (*Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus, DOAJ*). (*Особистий внесок: оброблення результатів дослідження та здійснення висновків*).

8. Глинський Н.Ю., Гірна О., 2012в. Формування комплексу маркетингу малих міст Львівської агломерації. *Збірник наукових праць з економічних та юридичних наук “Наукові записки Львівського університету бізнесу та права”*, 9, с. 22-27 (*Особистий внесок: аналіз літературних джерел, опис результатів дослідження, підведення підсумків*).

9. Глинський Н.Ю., 2012а. Маркетингове дослідження можливостей малих міст Львівської агломерації у формуванні інтегрованої системи маркетингового управління. *Формування ринкової економіки: збірник наукових праць Київського національного економічного університету*, 28, с. 325–337.

10. Глинський Н.Ю., Карий О.І., Дриль О.І., 2013. Чинники соціально-економічного розвитку малих населених пунктів Львівської агломерації (на прикладі Великого Любена).. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2, с. 276–286. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar*) (Особистий внесок: аналіз результатів дослідження та здійснення висновків).

11. Глинський Н.Ю., Гірна О.Б. 2013. Ланцюг поставок та формування доданої вартості на основі клієнтоорієнтованого підходу. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія «Логістика»*, 762, с. 41–47. (Особистий внесок: огляд літературних джерел, оброблення результатів дослідження та підведення його підсумків).

12. Глинський Н.Ю., Карачевська Н.А., 2013. Проблеми та перспективи інтернет-реклами в Україні. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць*, 23.11, с. 352–359. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, DOAJ*) (Особистий внесок: аналіз літературних джерел та здійснення висновків).

13. Глинський Н.Ю., Бончик Ю.С., 2014. Соціальні мережі як канал маркетингової комунікації. *Регіональний збірник наукових праць «Прометей»*. 23.11, с. 352–359. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus*). (Особистий внесок: аналіз літературних джерел та здійснення висновків за результатами дослідження).

14. Глинський Н.Ю., Карий О.І., 2015. Маркетингова концепція управління розвитком міста. *Науковий вісник МДУ. Серія Економіка*, 1(3), с. 155-160. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, RePEc, Ulrich's Periodicals Directory*) (Особистий внесок: оброблення та опис результатів дослідження).

15. Hlynskyy N., Krykavskyy Y., Fihun N. 2016. Logistics security in the system of countries national security. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка», серія «Логістика»*. 848, с. 31-37 (Особистий внесок: аналіз літературних джерел та оброблення результатів дослідження).

16. Глинський Н.Ю., 2018. Місцеве самоврядування як активний суб'єкт господарювання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка», серія «Логістика»*. 892, с. 272–278.

17. Глинський Н.Ю., Гірна О.Б., Кобилюх О.Я., 2018. Визначення суб'єктів та об'єктів управління в територіальному маркетингу. *Інфраструктура ринку*. 17, с. 272–277. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar*). (Особистий внесок: оброблення та опис результатів дослідження, формулювання висновків).

18. Глинський Н. Ю., Гірна О. Б., Савченко Ю.Т., 2019. Зміна парадигми управління слабоурбанізованими системами в умовах адміністративно-територіальної реформи. *Інтелект-XXI*. 6(1), с. 44–50. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar*). (Особистий внесок: формулювання гіпотез та опис результатів дослідження).

19. Hlynskyy N., Karyu O., Hirna O. B., 2019. Strategic planning of a city development on the results of the previous strategic plan of its development. *Economics*,

Entrepreneurship, Management. 6(1), P. 36–46. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus*) (Особистий внесок: оброблення та опис результатів проведеного дослідження).

20. Глинський Н. Ю., Карий О.І., 2019. Об'єднання зусиль територіальних громад з метою використання їх туристично-рекреаційного потенціалу. *Ефективна економіка*. 6, с. 44–50. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus*) (Особистий внесок: опис результатів дослідження та формулювання висновків).

21. Глинський Н.Ю., 2021. Особливості управління слабоурбанізованою територією в Україні. *Вісник ХНУ. Серія «Економічні науки»*. 6, с. 108-111. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar*).

22. Глинський Н. Ю., Гірна О. Б., Кобилуох О. Я., 2021. Адаптація концепції логістики до умов пандемії COVID-19: перспектива логістичного оператора, клієнта та слабоурбанізованої території. *Приазовський економічний вісник*. 4 (27), С. 62–67. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar*) (Особистий внесок: опис результатів дослідження).

23. Hlynskyu N., 2021b. Finance of low-urbanized territories as an integral part of the public finance system, *Економіка та суспільство*. 32. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar, DOAJ, Eurasian Scientific Journal Index*).

24. Глинський Н. Ю., 2022б. Характеристика поняття «місцевий розвиток» через призму трансформації національного господарства України. *Економіка та суспільство*. 38. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar, DOAJ, Eurasian Scientific Journal Index*).

25. Глинський Н. Ю., Крикавський Є.В., 2022. Обґрунтування ринкового підходу до управління слабоурбанізованими територіями в умовах трансформації національного господарства. *Інфраструктура ринку*. 66, с. 56-60. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar*) (Особистий внесок: аналіз літературних джерел, оброблення та опис результатів дослідження).

26. Глинський Н. Ю., Маляр Р., Іваницький Р. 2022. Моделювання процесу вибору локалізації інвестиційного проєкту: ринковий аспект. *Академічні візії*. 8-9/2022, С. 29-38. (Особистий внесок: побудова та опис моделі процесу вибору місця реалізації інвестиційного проєкту)

1.3. Статті у виданнях, що включені до наукометричних баз даних Scopus / Web of Science

27. Hlynskyu N., Khlivna I., Metelenko N., Syta Y., Simonenko A., Sizonenko S., 2020. Digitalization of the management system of administrative-territorial units of Ukraine. *Estudios de Economia Aplicada*, 38-3(1). (Особистий внесок: концепція дослідження та здійснення висновків).

28. Hlynskyu N., Hirna O., 2022. Positioning of low-urbanized territories based on self-identification: The case of Ukraine, *Problems and Perspectives in Management*, 8(1), pp. 229-246 (Особистий внесок: концепція дослідження, аналіз результатів та здійснення висновків).

29. Hlynskyy N., Leshchukh I., Melnyk M., 2022. The impact of the oblast center on regional socio-economic development: the center-periphery dimension, *Agricultural and Resource Economics*, 8(1), pp. 89-114 (Особистий внесок: мета дослідження та опрацювання отриманих даних).

1.4. Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав

30. Hlynskyy N., Krykavskyu Y., 2014. Szybkość zmian w środowisku zewnętrznym jako czynnik aktualizacji zarządzania marketingowego. *Przedsiębiorczość i zarządzania. Współczesne wyzwania zarządzania marketingowego*, 4/2 (XV). - с. 33-43 (Особистий внесок: формулювання гіпотези, аналіз літературних джерел та опис результатів дослідження).

31. Hlynskyy N., Karyu O., 2015. Problems and prospects of the formation of a mutual tourism product of local communities. *Annales universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H. Oeconomia*, 49. - с. 33-43. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, BazEkon, BazHum, Erih Plus, CEEOL, CEJSH*). (Особистий внесок: опис результатів дослідження та формулювання висновків).

32. Hlynskyy N., Hirna O., Kara N. 2016. Marketing providing of investment attractiveness of Lviv agglomeration small cities. *Studies of economic and social processes. Dilemmas of economic development of Poland and the European Union*. (pp. 199-215). В: J. Babiak, ed. *Poznań-Środa Wielkopolska: WWSSE* (Особистий внесок: опис результатів дослідження та огляд літературних джерел).

33. Hlynskyy N., Krykavskyu Y., Falovych V., 2019. Institutional infrastructure of local self-government: constancy versus flexibility. *Contemporary issues in economy: Proceedings of the International Conference on Applied Economics*, 10. - pp. 120-132 (Особистий внесок: аналіз літературних джерел, оброблення та опис результатів дослідження).

34. Hlynskyy, N., 2021a. Development strategy financing tools at the local level: marketing dimension for low-urbanized territories, *Scientific Journal of Bielsko-Biala School of Finance and Law*. 25(3), pp. 12-18.

2. Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

35. Глинський Н. Ю., Гірна О.Б., Люльчак З.С., 2012. Роль громади міста у територіальному маркетингу. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи»* (Харків, 9-23 квітня 2012 р.), с. 128-130 (Особистий внесок: сформульовано теоретичну основу ролі місцевої громади в територіальному маркетингу).

36. Глинський Н.Ю., Гірна О.Б., 2012б. Інтегруюча роль маркетингової концепції у підвищенні інвестиційної привабливості малих міст Львівської агломерації, 2012. *Маркетинг та брендинг територій: проблеми регіонального розвитку: Матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції* (Чернівці, ЧНУ, 5-6 жовтня 2012р.), с. 50-51 (Особистий внесок: сформульовано теоретичне підґрунтя застосування маркетингу в управлінській практиці місцевої влади).

37. Глинський Н.Ю., Гірна О.Б., 2012г. Характеристика Львівської агломерації як мегатовару. *Тези доповідей IX міжнародної науково-практичної конференції «Маркетинг та логістика в системі менеджменту»* (Львів, 8-10 листопада 2012р.),

с. 79-81 (*Особистий внесок: охарактеризовано об'єкти дослідження – малі міста агломерації*).

38. Глинський Н. Ю., Карачевська Н. А., 2012 Маркетингові комунікації у формуванні іміджу міста. *Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики: електронний додаток до матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 11-12 травня 2012 р.)*, с. 98-100 (*Особистий внесок: сформульовано висновки за результатами дослідження*).

39. Глинський Н. Ю., 2012. Оцінювання можливостей співпраці міст Львівської агломерації в економічній сфері. *Маркетинг в Україні: збірник матеріалів XII Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 14 грудня 2012 р.)*, с. 33-35.

40. Глинський Н. Ю., Карий Н. І., Гірна О. Б., 2016. Управління органами місцевого самоврядування в Україні в умовах турбулентності навколишнього середовища. *Маркетинг та логістика в системі менеджменту: тези доповідей XI Міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 3–5 листопада 2016 р.)*, с. 336–337 (*Особистий внесок: визначено напрямки впливу турбулентності на діяльність ОМС*).

41. Глинський Н. Ю., Гірна О. Б., 2018. Обґрунтування місця та ролі органу місцевого самоврядування у формуванні економічного профілю громади. *Маркетинг та логістика в системі менеджменту: тези доповідей XII Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 25 листопада 2018 р.)*, с. 286-287 (*Особистий внесок: проаналізовано роль та місце ОМС у формуванні економічного профілю громади*).

42. Глинський Н. Ю., Гірна О. Б., 2020. Слабоурбанізовані території в Україні: актуальність проблеми маркетингового дослідження. *Маркетинг і логістика в системі менеджменту: тези доповідей XIII МНПК, (Львів, 22 жовтня 2020 р.)*, с. 35 (*Особистий внесок: сформульовано теоретичне підґрунтя сабоурбанізованих територій як окремого об'єкту дослідження*).

43. Глинський Н. Ю., Мороз М., 2021. Формування інструментарію маркетингових комунікацій слабоурбанізованих територій. *Журналістика та реклама: вектори взаємодії: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, (Київ, 24 березня 2021 р.)*, с. 90-92 (*Особистий внесок: визначено напрямки впливу маркетингових комунікацій на діяльність ОМС*).

44. Глинський Н. Ю., Гірна О.Б., Мороз М., 2022 Формування інформаційного середовища в територіальній громаді з метою стимулювання економічної активності місцевих економічних агентів. *Журналістика та реклама: вектори взаємодії: тези доповідей VI МНПК (Київ, 16 березня 2022 р.)*, с. 61-64 (*Особистий внесок: ідентифіковано напрямки інформаційного впливу на місцевих економічних агентів*).

АНОТАЦІЯ

Глинський Н.Ю. Ринковий інструментарій формування та реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій в умовах трансформації національного господарства. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, 2022.

У дисертаційній роботі приділено увагу розгляду еволюції теорій місцевого розвитку та маркетингу. Досліджено теоретико-методологічне підґрунтя динаміки місцевого розвитку, яка відображає тенденції соціального-економічного поступу територіальних утворень різного рівня, стимули розвитку за рахунок міжтериторіальної конкуренції, імплементації ринкового інструментарію в практику діяльності місцевого самоврядування та інтеграції засобів досягнення конкурентоспроможності економічними агентами різних рівнів системної ієрархії. У процесі дослідження узагальнено методологічні засади взаємообумовленості місцевого розвитку та конкурентоспроможності, результати застосування яких можуть слугувати основою для обґрунтування програмно-цільових заходів щодо формування та реалізації стратегій розвитку слабоурбанізованих територій умовах трансформації національного господарства. Розширено термінологічний апарат економіки шляхом доповнення його поняттями «слабоурбанізована територія» (для характеристики обраного типу територіальних одиниць базового рівня), «місцевий розвиток», «маркетинговий інструментарій управління місцевим розвитком», «бачення розвитку територіальної громади» та «клієнт території».

Використовуючи авторський підхід до визначення пріоритетності завдань стратегії розвитку територіальної громади розроблено модель визначення сценаріїв розвитку слабоурбанізованих територій, яка, дозволяє сформулювати інформаційне підґрунтя для обрання однієї із сформульованих альтернатив. Базуючись на теорії конкуренції, теоріях місцевого розвитку, визначено комплексну характеристику слабоурбанізованих територій в частині перцепції їх як об'єкту стратегічного управління, що уможливорює пристосування процесу формування стратегій розвитку до умов його реалізації, які описуються специфікою об'єкту планування.

Ключові слова: слабоурбанізована територія, ринковий інструментарій, стратегія розвитку, місцевий економічний розвиток, маркетинг, національна господарство.

ANNOTATION

Hlynskyy N. Market tools for the formation and implementation of development strategies of low-urbanized territories in the transformation of the national economy.
– On the rights of manuscripts.

The thesis for the scientific degree of Doctor of Economics in the specialty 08.00.03 - Economics and management of a national economy. – Lviv Polytechnic National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, 2022.

The dissertation focuses on the evolution of theories of local development and marketing, highlights changes in theoretical approaches to the formation and implementation of local development strategies in the transformation of the national economy. The theoretical and methodological basis of the dynamics of local development, which reflects the trends of socio-economic progress of territorial entities of different levels, incentives for development through interterritorial competition, implementation of market tools in the practice of local government and integration of means to achieve competitiveness and economic agents. The main directions and priorities of formation and

realization of marketing of low-urbanized territories as a tool for the success of the development of low-urbanized territories are clarified.

The research generalizes the methodological principles of the interdependence of local development and competitiveness, the results of which can serve as a basis for substantiation of program-targeted measures for the formation and implementation of strategies for the development of low-urbanized territories in the transformation of the national economy. The terminological apparatus of the economy has been expanded by supplementing it with the concepts of "low-urbanized territory" (to characterize the selected type of territorial units of the basic level) and the congruence of the territory.

A model for determining scenarios for the development of low-urbanized territories has been developed using the author's approach to determining the priority of the development strategy of the territorial community. It allows for forming an information basis for choosing one of the formulated alternatives. Based on the theory of competition, theories of local development, the complex characteristics of low-urbanized territories in terms of their perception as an object of strategic management are given. It allows adapting the process of forming development strategies to the conditions of its implementation, which are described by the specifics of planning.

Attention is paid to the study of methodological approaches used in the development of strategies for the development of territorial communities. On this basis, it is proposed to improve the process of ranking the factors of the internal and external environment of low-urbanized territories by modifying the matrix of cross-analysis of strengths and weaknesses, opportunities and threats identified in the formation and implementation of strategies for low-urbanized territories.

Based on the basic postulates of economic theory, the complementarity of the market concept and the concept of strategic management of local development is substantiated. These concepts are based on the modern paradigm of open socio-economic mesosystems, i.e. the system of concepts and ideas that determine the actions and decisions of internal and external to the territory of economic agents within the dichotomy of social and economic goals of local development in a competitive environment.

Issues related to the study of Ukraine's position in the global rankings of financial independence of local self-government have been studied. The analysis of significant differences related to the formation of financial support for the implementation of local development strategies, identified approaches to the use of local governments' regulatory tools to influence economic activity in the community.

The set of characteristics of the territory as a location of the potential location of the enterprise, which are taken into account by the investor when making the final decision on the implementation of the investment project, has been improved. In contrast to the existing characteristics, the features of these areas are presented, their list is expanded due to soft characteristics, which are difficult to quantify but are important components of the multicriteria model of investor choice of project location and provide subjectivity of local authorities in their formation.

Attention is paid to the development of conceptual and terminological apparatus in the field of local development, in particular, the content of concepts "marketing tools for local development management", "vision of local community development", "client of the

territory", which allowed to supplement the etymological and semantic component of theoretical and methodological framework local development.

Given the peculiarities of modern conditions of transformation of the national economy, attention is paid to the development of the content of the concept of local development, which the author, along with endogenous strategic process, manageability, planning, contextuality, complexity and participatoryness proposes to add a sign of competitiveness. It allows the formulation of specific requirements for the formation and implementation of strategies for the development of low-urbanized territories in the transformation of the national economy. Within the same motivation, approaches to management at the local level have been improved from the point of view of the author's development of a set of professional competencies of a specialist in economic development and organizational structure of marketing community management by introducing a decision-making coordination center in the economic sphere and developing methodological approaches.

The set of descriptive characteristics of the territory as a location of the potential location of the enterprise, which are taken into account by the investor when making the final decision on the implementation of the investment project, has been improved. The peculiarities of these territories are presented, their list is expanded due to soft characteristics, which are difficult to quantify but are important components of the multicriteria model of investor choice of project location and provide subjectivity of local authorities in their formation.

A comparative analysis of approaches used by low-urbanized territories in positioning. On this basis, the methodological principles for identifying the positioning criteria of territorial communities are improved, which are used to classify the target audiences of influence, in which communities are interested and correlate their own positioning points with competing positions of other territorial communities.

The generalizing components of economic specialization of low-urbanized territories are substantiated, which make up their integrated diversified offer to certain target audiences (potential investors and residents, tourists), which enables the implementation of a systematic approach in the implementation of development strategies.

The substantiation of the place and role of the local self-government body in the process of ensuring the economic development of low-urbanized territories has been supplemented, which, in contrast to the existing ones, indicates the importance of increasing local government subjectivity in economic development of low-urbanized territories.

Key words: low-urbanized territory, market tools, development strategy, local economic development, marketing, national economy.